

LONDON, 31. OKTOBRA 1975

LETO XXVIII. ŠTEV. 434.

AL' DNEVA NE POVE NOBENA PRAT'KA

V Španiji umira diktator. Na oblast je prišel v državljanski vojni in revoluciji s surovo silo. Zmagal je s premočjo orožja, ki ga je prejemal od Hitlerja in Mussolinija. Z nasprotniki, ki so mu prišli v roke, je postopal kruto in neusmiljeno. Vladal je s strahom in nasiljem, s podporo fanatikov in prilizovalcev. Klical se je za voditelja naroda in trdil, da predstavlja voljo ljudstva. Ljudstvo pa je tako preziral, da nikdar ni preiskusil njegovega mnenja na svobodnih volitvah. Zdaj ga Stvarnik kliče k sebi na zadnji obračun, a država, ki jo je vodil s trdo roko, se maje. Vsi pričakujejo, da se bo s Francom poslovil tudi njegov režim.

Kot v zrcalu lahko Tito vidi svojo podobo v Francu. Kar je v Španiji desno, je v Jugoslaviji levo; v vsem ostalem pa sta si na las podobni. Revolucija, surova sila, kruto in neusmiljeno postopanje z nasprotniki, strah, nasilje in prezir za demokratično voljo naroda so enaki tu in tam. Diktatura na desni in na levi je enako pogubna in ogabna. Ko jugoslovanski časopisi pišejo o fašizmu v Španiji, opisujejo komunizem v Jugoslaviji.

Tudi Titu bodo dnevi šteti in ko bo on na smrtni postelji, bodo o Jugoslaviji krožila ista ugibanja kot zdaj o Španiji. Kadar se poslavlja diktator, je vprašanje njegovega nasledstva vedno pereče. V starih časih so v monarhijah stroga pravila določala red nasledstva. Tako so se izognili bojem za oblast. Današnji diktatorji si laste absolutno oblast kot nekdanji cesarji, ne zagotove pa mirnega prehoda naslednika. Čim starejši so, tembolj so trmasti in tembolj krčevito se oklepajo oblasti.

Tito in Franco sta si podobna v nekem pogledu tudi glede svojega zadržanja med vojno, čeprav je to slišati neverjetno. Res, Tito se je boril proti Nemcem, čeprav pri tem ni vedno stremel, da bi jih pobijal za vsako ceno, ampak mu je šlo v prvi vrsti za tem, da se skozi vojno in sproženo revolucijo polasti oblasti. Franco je na oblasti že bil, a je kljuboval Hitlerju. Nemške armade so se ustavile na Pirenejih in Franco jim ni dovolil prehoda preko španskega ozemlja, kot so to na primer storili Švedi v svojem primeru, čeprav danes zmerjajo Franca. Morda je prav to Francovo zadržanje odločilo usodo Evrope. Kaže namreč vprašati, če bi se leta 1940 Nemci ustavili na Pirenejih, ako bi bila Španija komunistična država. S Španijo bi padel Gibraltar in vsa severna Afrika z Egiptom vred. Kaj bi bilo z južno fronto potem? Sploh, kaj bi bilo z ameriško pomočjo? In kaj bi storila

Anglija brez nje? Ne bi utegnili biti dosti drugače, če bi falangistična Španija dovolila nacističnim vojskam prehod preko svojega ozemlja... Zato ni za lase privlečeno, če tudi v odporu proti Hitlerju primerjamo Franca in Tita.

Španija je trdnjša kot država, ker kljub Baskom in Kataloncem sredobežne sile niso tako močne kot v Jugoslaviji. Jugoslavija je trdnjša kot režim, ker bodo komunistični sosede vsaj z vzgledom če ne tudi z dejanjem poskrbeli, da bo komunizem obstal. Toda negotovost glede nasledstva je enaka. Kot pišejo v Jugoslaviji, se takorekoč v predverju sobe, kjer umira Franco, kujejo spletke in si dvorjani drug drugemu zasajajo nože v hrbet. Prav tako bo tudi v Jugoslaviji, ko bo umiral Tito.

Diktatura je vladavina, v kateri oblasti le skrbe, da se obdrže na oblasti. Izjavljajo, da izražajo ljudsko voljo, v resnici pa svojo voljo vsiljujejo ljudstvu. Slovesno govore, da skrbe za lepšo bodočnost naroda, v resnici pa ne poskrbijo niti za red in miren prenos oblasti. Nasilje rodi nasilje. Red pod diktaturo je red v kaznilnici; traja le, dokler so pazniki na preži. Tak red ni vreden svobodnega človeka.

Po Francovi smrti utegne Španija zabresti v nered kot Portugalska, a poslednje ne bo boljše od prvega. Po Titovi smrti se utegne Jugoslavija vrniti v sovjetski tabor in tudi to bo slabše kot prvotno stanje. Komaj si drzneimo upati, da se bo zdaj v Španiji in kasneje v Jugoslaviji obrnilo na bolje in da bo po smrti diktatorjev več svobode kot prej. Diktatorji sami za to ne bodo imeli nobene zasluge.

SVOBODA ZA VSE IN VSAKOGAR

Poslednja številka tržaške MLADIKE prinaša na uvodnem mestu razmišljanje o Dragi in njenih vsakoletnih študijskih dnevih, ki jih je bilo že deset. Potem ko list ugotovi, da je na letošnjo prireditev legla "senca vnanjih posegov", (ko je Socialistična zveza Slovenije zadnji hip sporočila, da bo "odsvetovala" ljudem iz domovine udeležbo), uvodnik ponovi osnovno idejo: Cilj Drage je bil od vsega začetka jasen in plemenit. Slovenci vseh nazorov in iz vseh krajev sveta naj bi imeli enkrat na leto priložnost, da se pogovorijo o življenjskih problemih svojega naroda, iščejo zanje rešitev in jih - kjer in kolikor je to mogoče - tudi aplicirajo... Pri tem je bilo temeljno načelo: popolna svoboda za vsakogar in za vsako misel... Draga je bila vsa ta leta najsvobodnejša slovenska tribuna, ki je do najvišje mere spoštovala pluralizem."

Zaključek uvodnika na 10. strani ★

DUŠAN PLENIČAR:

Ob Vidičevi knjigi 'Po sledovih črne roke'

'ŠTO SE BABI HTILO, TO SE BABI SNILO...'

Kakor je KLIC TRIGLAVA avgusta meseca že kratko poročal, je na poletje izšla v Ljubljani knjiga "Po sledovih črne roke - dokumentarno-reportažni zapis." Njen avtor Jože Vidic, poskuša dokazati, da so bili vodilni nasprotniki Osvobodilne fronte preko različnih organizacij dejansko neposredno in posredno vključeni v "črno roko", kateri pripisuje celo vrsto umorov.

V tej zvezi omenja pogosto tudi moje ime kot "šefa Državne obveščevalne službe" (DOS), to je obveščevalne organizacije Mihajlovičeve organizacije v Sloveniji.

Svoja izvajanja opira na izpovedi Janka Sokliča, ki so ga komunisti - z izdajo njegovega svaka - zajeli oktobra 1945 v Prvačini, kamor ga je svak zvalil iz Trsta. Vidic dalje trdi, da je Soklič dva meseca pozneje ušel iz zapora in pobegnil v Italijo; in da so ga komunisti dve leti pozneje spet prijeli in končno postavili pred sodišče in poleti 1948 ustrelili. Po svojem "pobegu" iz zapora je Soklič zares šel v Italijo in prišel do Ebolijskega, kjer sem se z njim sestal. Tudi meni je trdil, da je pobegnil, vendar mi iz njegovega vedenja ni bilo težko zaključevati, da dejansko ni šlo za noben pobeg, ampak je bil, mož od komunistov poslan v Ebolijsko s posebno nalogo, pa tudi obljubo, da ga bodo po povratku spustili, enako tudi njegovo ženo in sina, ki so ju držali kot talca. Soklič bi se moral, v Ebolijsko po sestanku z menoj, proti večeru vrniti nazaj v taborišče, a tega ni storil, ker je dobro čutil, da mu nismo zaupali. Ker ga je ob izdaji, vsak prijavil komunistični policiji, kot udeleženca pri "vseh umorih črne roke," in ker je moral biti njegov dosier pri OZNI zanj močno obremenjevalen sprčo medvojne delovanja na Gorenjskem, je čisto izključeno, da ga ne bi toliko stražili, da bi mu bil beg omogočen, odnosno, da bi mož celo nemoteno iz Ljubljane dosegel italijansko mejo. To nehoti tudi priznava sam Vidic, ko piše, da je po "drugi aretaciji" preiskovalnim organom obljubil, da me bo s generalom Prezljem in drugimi "četniškimi voditelji" pripeljal iz emigracije nazaj v Ljubljano, če ga spustijo. "V preiskavi je skušal tudi drugič z zvijačo priti na svobodo," piše Vidic, kar pomeni, da je bil njegov izhod ne svobodo že prvič zvihačen, ko jim je obljubil uslugo. Ta prvi poizkus pa mu ni uspel, ker se je zbal Ebolijske in se raje vrnil praznih rok v Ljubljano, čeprav z goro podatkov iz Rima in od drugod. Druga mu ni preostalo, ker so mu komunisti, kot rečeno, držali v domovini ženo in sina za talca.

ŠLO JE ZA ŽIVLJENJE

Vse to je važno imeti pred očmi, ko presojamo Sokličeve izpovedi, šlo mu je za življenje, ne le enkrat, in v takem položaju je moral ne samo veliko priznati ampak tudi na veliko obremeniti svoje nekdane

sodelavce, obenem pa na vse načine dokazati komunistom, da hoče z njimi sodelovati in jim ugajati. V tako nezavidnem položaju pač človek do zadnjega upa, da se bo rešil. Redki so, ki se drznejo storiti drugače.

Zato je Sokliča težko obsojati, ko je pretiraval ali si izmišljal stvari, ki jih nikdar ni mogel vedeti. Iz branja knjige ni težko razvideti, da so mu vires nekaterih izpovedi komunisti sami polagali na jezik, ki jih je Soklič kajpak v obupnem boju za življenje hitro razumel in sprejel. Da bi ugajal zasliševalcem in si obenem olajšal svoj položaj, je izpovedi razvijal kot so zasliševalci želeli slišati. Samo tako je mogoče razumeti, da je navedel nekatera imena, za katera niti sam ni vedel, in jih zato ni mogel spravljati v zvezo, kot so opisana v knjigi.

LIKVIDACIJSKI SESTANEK PRI "ŠESTICI"

Vidic uvodoma trdi, da smo se v oktobru 1944 Soklič, Ludviger in podpisani dogovorili pri "Šestici" v Ljubljani, da bo Ludviger pobil sto ofarjev, da bo do decembra sestavljen spisek ljudi za uboj in da se bodo likvidacije začele na Jesenicah. Tako da se je pričela črna roka, pravi Vidic.

Če smo se omenjeni trije zares sestali pri Šestici tistega oktobra ali ne, ne vem. Na drugem mestu, pred sodiščem, je Soklič trdil, da je Ludvigerja spoznal šele na Gorenjskem, 'ko je Trojar pobegnil od partizanov, ki da ga je prišel Ludviger zasliševati na Gorenjsko.' Zanimivo je, da ga sodišče ni konfrontiralo z drugo izjavo, dano OZNI na predhodnem zaslišanju. Neverjetno se mi tudi zdi, da bi take reči razpravljali v gostilni.

Toda vsega tega ni mogoče spraviti v sklad z drugačnimi dejstvi. Tekom jeseni, počenši enkrat v oktobru, se je začelo delo za organizacijo centralne vojaške obveščevalne službe, ki je bila po grčariških dogodkih in italijanski kapitulaciji takorekoč razbita, da so posamezne legije delno ohranile svoj obveščevalni aparat.

Ker sem dobil tekom let dokajšen vpogled v ilegalni aparat in nisem strankarsko pripadal nikamor, so mi poverili reorganizacijo vojaške obveščevalne službe v Ljubljani in okolici. Organizacija se je postopoma razširila na Ljubljansko pokrajino. Postavili so me za organizacijskega tajnika obveščevalne službe, ki je dobila ime "Državna obveščevalna služba (DOS)". Na zunaj sem nastopal samo kot zvezni zaupnik. Po tridesetih letih mi je težko reči, kdaj točno se je organizacija razširila na Gorenjsko. Soklič nekje trdi, da me je spoznal že na terenu ob priliki svojih obiskov področja sv. Treh kraljev tekom maja-julija 1943. To ni mogoče, ker sem šel na teren šele po kapitulaciji Italije, torej septembra 1943. Do Sokliča, kot kasneje do Renčlja s Koroške, sem mogel priti samo preko organizacijske zveze, izven obveščevalne službe. Tako tudi vse do prihoda v Italijo nisem poznal Slaparja in Srakarja, čeprav sta menda oba obiskala pomladi ali poleti področje Treh kraljev.

Kot tajnik glavnega načelstva obveščevalne službe, nisem bil nikakšen šef te službe; glavnemu načelniku sem bil podrejen in od njega sem prejemal navodila. Kot

ta jnik sem moral poznati obveščevalno organizacijo; tako lahko mirne duše trdim, da DOS ni nikdar imela kakšnega likvidacijskega oddelka niti seznama oseb za likvidacijo. Karkoli je v knjigi pisanega v tem pogledu, je izmišljeno. Če je zares kje obstojala kakšna likvidacijska organizacija pod imenom "Črna roka," ta gotovo ni bila v okviru DOSa; sem mnenja, da take organizacije sploh ni bilo, ampak je do likvidacij prihajalo več ali manj spontano odnosno krajevno pod silo prilik, kot reakcija, ko so komunisti pričeli pobijati politične nasprotnike in so se ti potem uprli komunističnemu terorju: zob za zob. To je preprosta razlaga državljanske vojne. Same Jesenice to potrjujejo najbolj zgovorno:

UMOR NA JESENICAH

"Četniško" organizacijo na Gorenjskem je vodil že predvojni četnik France Planinc iz Jesenic. Zaradi njegove nepredvidnosti ali prevelikega zaupanja so komunistični likvidatorji -vosovci- zvedeli zanj in ga prve dni decembra 1943 ubili. Reakcija med Planinčevimi sodelavci je bila naravna: segli so po orožju in vrnili komunistom milo za drago. Tako je prišlo do prvih obračunov na Jesenicah, obračunov, s katerimi nima niti ljubljanska Šestica niti DOS nobene direktne zveze.

Vidic, preko Sokliča, navaja, da je bil Benko šef obveščevalne službe, a Soklič se v izpovedi zapleta v nelogičnost, ko enkrat trdi, da so vsa poročila iz Gorenjske pošiljali na moj naslov, kot šefa DOSa za Ljubljano in okolico in namestnika šefa Benka, drugič pa, da je bil Benko (Krošl) njegov edini predpostavljeni in da je vsa poročila dajal njemu in od njega prejemal direktive. Lahko trdim, da Benko ni bil nikdar šef obveščevalne službe niti ne moj predpostavljeni. Lahko, da je bil Soklič vezan nanj po drugem poslu, toda gotovo ne v zvezi z DOSom.

Na strani 125 navaja knjiga, da je Benko kritiziral po-boje na Gorenjskem, češ da je bilo z likvidacijo doseže-no prav nasprotno. "Uspeh je bil jalov, takšna je bila ocena naše obveščevalne službe," da je rekel Benko. Kako je potem mogoče v isti sapi trditi, da je ista obveščevalna služba organizirala in financirala likvidacije, če jih je sama interno pred vojaškim vodstvom obsojala?

Takšnih nelogičnosti je v knjigi več, a še več je ne-točnosti. Šest napak je že pri navajanju mojih osebnih odn. družinskih podatkov.

VIDIČEVE RACE

Ena takih je neki dr. Drušković, ki da je z angleškim denarjem, kot agent angleške obveščevalne službe, podpiral DOS. Za nobenega Druškovića ne vem, pa tudi si ne morem misliti, da bi Angleži svojo obveščevalno službo tako vodili, kot si to zamišlja Vidic.

Druga rasa je, da je bil sedež DOSa v palači Bata, in da so se tam shajali vodilni plavogardistični obvešče-valci in kurirji. Lahko zagotovim tovariša Vidica, da je bil sedež DOSa do 28. junija 1944 v neki hiši na trgu pred sodnijo (Kralja Petra trg odn. pozneje preimenovan v Rimski trg), da v tem prostoru Soklič nikdar ni bil in

da je naivno trditi, da bi se v takem prostoru shajali obveščevalci in kurirji. Prav ta konspiracija je omogočila, da je Gestapo na Vidov dan 1944 razmeroma pozno vdrl v DOSov lokal, ko je bil glavni obremenilni material že na varnem. Tudi Vesna ni bila aretirana v Bati, niti ne njen brat.

Izmišljeno je, da so Nemci našli zemljevide z vrisano Koroško v okviru Jugoslavije. Šlo je za specialke, ki so bile pod nemškim nadzorstvom tiskane v Jugoslovan-ski tiskarni za domobransko rabo in jih je naša organiza-cija skrivaj dobila.

Ni točno, da smo že pred aretacijami v Bati prenesli arhiv v klet Sokličevega stanovanja. To smo izvršili šele po aretacijah.

Tako Vidic, kot že prej dr. Makso Šnudrl, trdi, da ima Črna roka izvor v "znanem sestanku v hotelu Continental v Trstu", 20. februarja 1944, ki da ga je vodil policijski minister Himmler, udeležili so se ga pa "voditelji četništva, bele garde in gestapa". Vidic doda-ja, da je bilo največ likvidacij v času med oktobrom 1943 in koncem februarja 1944. Za razlago tega ni treba hoditi v Trst v hotel Continental, ampak se je treba le spomniti komunističnih pokoljev v Grčaricah, na Turjaku in famoz-nega kočevskega procesa, katerim so sledile ostre reakcije od strani protikomunistov.

Vidic pripisuje Sokliču izjavo, da ga je v hotel Continental poslal Benko, ker da se je baje v Trstu pri-pravljjal atentat na Jevdjevića in majorja Novaka. Ta po-datek je izmišljen, kajti kmalu po polomu v Grčaricah sta se Benko in Novak razšla, v Ljubljani pa je bilo usta-novljeno začasno poveljstvo, ki mu ni pripadal Novak. Ni bilo niti potrebno niti logično, da bi Benko pošiljal Novaku osebno stražo.

JANKO SOKLIČ

Kakšna je bila dejanska vloga Sokliča? Ko smo dobili informacije o njem in prve stike z njim, nam je bilo jasno, tudi po njegovem lastnem priznanju, da imamo opravka s človekom, ki je imel stike z Gesta-pom. Pred našo obveščevalno službo je stala izbira, ali ga sprejmemo kot obveščevalca in izkoristimo njegove zveze z Nemci, ali ne. Pred podobno izbiro so stali ko-munisti glede Rosumeka, šefa vohunske službe pri blejs-kem Gestapu, s katerim so imeli stike člani pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko. Ali pa, glede Kanteta, ki je bil pomočnik upravnika ljubljanske policije. V delo-vanju obveščevalnih služb dvojni agenti niso nič posebnega.

Nobenega dvoma pa ni, da je dvojna agentura takih oseb tvegana. Naj že Vidic piše o Sokliču karkoli, gotovo je, da mnogih ljudi on ni izdal, dasi bi jih mogel (npr. Benka, ki je padel v gestapovske roke po lastni nerodnosti, izven svojega stanovanja). Vidovdanske aretacije nimajo s Sokličem nobene zveze, mnogi so bili aretirani popol-noma po lastni krivdi zaradi nepredvidnosti ali neumnosti, ne gledena to, da so bili od DOSa, v naprej opozorjeni, da Nemci nekaj pripravljajo.

Sokliča smo, kolikor smo pač mogli, izkoristili; tudi

za kurirja do Mihailovića, Spricho skrajno obremenilne narave materiala, ki ga je nosil, je zaključek Vidica, da je predhodno skrivaj izročil kovčke v pregled blejske-mu Gestapu, vsaj naivna: ne bi odletela glava samo Sokli-ču ampak tudi marsikomu drugemu v Sloveniji, tako vo-jaško obremenilen je bil material v kovčkih, ki je bil izročen v Mihailovičevam štabu, za uporabo zaveznikom. Prvič čujem za trditve, da je Soklič izdal Nemcem mi-hajlovičevsko organizacijo v Srbiji, kar da je zvedel ma-jor Bitenc od Mihailovića. Kako to, da o tem ni ničesar vedel general Prezelj, ki vendar ni nasprotoval Sokličevi prisotnosti v taborišču Forli po umiku iz Slovenije. Če kdo, je to moral vedeti Prezelj, ker major Bitenc ni imel dostopa do šifre za radijsko zvezo z Mihailovičem.

REVOLUCIJA JE SPROŽILA KONTRAREVOLUCIJO

Oseбно mi pri Sokliču ni jasno, od koga je prejemal naročila za vse likvidacije, v katere je bil vmešan, kot je to razkril sam na zaslišanjih v Ljubljani po vojni, in to zdaj navaja Vidic v knjigi. Gotovo je, da je bil v to vme-šan po direktivah Gestapa. Je mogel biti še kdo drugi? Ne gre pa pozabiti, da so v Sloveniji sami komunisti sprožili revolucijo, ki je sprožila državljansko vojno, pa so se ljudje pri tem branili kot so vedeli in znali. Prva žrtev na Gorenjskem ni bil pristaš Osvobodilne fronte, am-pak voditelj Mihailovičeve organizacije, ki so ga ubili komunistični vosovci. To isto se je zgodilo že prej v Ljubljani, pa na Dolenjskem in Notranjskem. S tem ne mislim opravičevati pobojev, lahko pa je razložiti, zakaj je do njih prišlo.

Z gotovostjo lahko rečem, da zaradi narave svojega dela DOS v te umore ni bila vmešana. Vidic se zateče pri tem v simplicitično primerjavo Državne obveščevalne službe s komunistično Varnostno obveščevalno službo, ki je bila v isti sapi obveščevalna in likvidatorska organiza-cija, odgovorna samo sama sebi, kar sama knjiga znova in znova potrjuje na konkretno navajanih primerih.

DOS je bila obremenjena samo z eno likvidacijo, ko je prišlo do dokumentarnega odkritja da je bil njen zaupnik domobranec Weibl istočasno, brez naše vednosti, nemški agent. In še za to likvidacijo smo zahtevali od-redbo komandanta.

IZGLEDI ZA SOVJETSKI PREVZEM OBLASTI V JUGOSLAVIJI PO TITOVU SMRTI

LOS ANGELES TIMES je 31. oktobra objavil aktua-len članek svojega uredniškega sodelavca Conina o izgledih sovjetske intervencije v Jugoslaviji po Titovi smrti, ki nam ga je poslal g. I. Jukić, sen. Čeprav skrbnemu opazovalcu ne pove mnogo nove-ga, je vendar zanimiv, ker kaže, da se na zapadu zavedajo resnega položaja. V naslednjem objavlja-mo skrben povzetek. Ur.

Ni tvegano staviti, da tudi v Jugoslaviji ne bo dolgo, ko bomo pričeli nečemu podobnemu, kar se zdaj dogaja na Španskem. Čeprav je Tito formalno poskrbel za nasled-stvo, je vendar skoro za vso Evropo nenadomestljiv. Ju-

goslavija namreč nima enakovrednega naslednika, ki bi s takšnim prestižem kot Tito držal sredobežne sile pod kontrolo. Zapadne sile so zaskrbljene nad prizadevnostjo Sovjetske zveze, da bi se okoristila s bližajočo se pri-ložnostjo. Večina zapadnih državnikov predvideva di-rektno ali indirektno intervencijo Sovjetov v Jugoslaviji, da bi jo spravili nazaj pod svojo ideološko kontrolo. Če bi Sovjetska zveza uspela s svojim načrtom, potem bodo posledice za zapadne sile daleč resnejše kot pa karkoli, ki bi se moglo pripetiti v Španiji in na Portugalskem.

S sovjetskimi zračnimi in pomorskimi bazami v Jugoslaviji se bosta Grčija in Turčija počutili osamljeni in bosta stremeli, da opustita svojo, v osnovah protiko-munistično stališče. Italija, s sovjetskimi tanki na me-jah in bolj grozečo sovjetsko sredozemsko floto kot kdaj-koli prej, se ne bo obotavljala zapustiti NATA in zavze-ti nekakšno finsko obliki nevtralnosti. Pritisk bodo čutili tudi v Franciji.

Zmago bodo Sovjeti slavili tudi na ideološkem polju. Na češki "socializem s človeškim obrazom" so v veliki meri vplivale ideje iz Jugoslavije; italijanska KP se bo težko še nadalje upirala sovjetski dominaciji. Tudi v Jugoslaviji že čutijo sovjetski pritisk, kar je vi-deti iz ponovnih protikominformovskih aretacij, ki ka-žejo, da je šlo za ustanavljanje prosovjetske KPJ s pod-poro Česke in Sovjetije.

Tito je nekaj let upal, da bo imela Moskva manj razloga ali opravičila za intervencionistično politiko, če bo sam ojačal kontrolo nad jugoslovanskimi kulturniki in inteligenco. Tako so prisodili Mihajlovu sedem let ječe, odslavili mnogo svobodoljubnih profesorjev, ukini-li časopis PRAxis in Tito je javno zavrnil zapadno na-ziranje, da preti Jugoslaviji nevarnost od Sovjetske zveze.

Toda vse to ni naredilo vtisa na sovjetske voditelje; morda zato, ker se je Tito istočasno upiral sovjetskim poskusom, da bi jim napovedani sestanek evropskih ko-munističnih partij omogočil ideološko nadvlado Moskve.

Pred nekaj tedni sklenjena prijateljska pogodba med Sovjetsko zvezo in Vzhodno Nemčijo vsebuje besede, ki so podobne Brežnjevi doktrini. Eni kot drugi so tedaj izjavili, da bodo podvzeli korake za obrambo in zava-rovanje zgodovinskih pridobitev socializma. To se pravi, da Brežnjeva doktrina ni pokopana, na kar so upali za-padni voditelji v Helsinkih. Besedilo sovjetsko-vzhodno-nemške pogodbe je tem bolj značilno, ker Zapad ni uspel dobiti zagotovila Sovjetske zveze, da ne bo intervinirala v potitovski Jugoslaviji. Nekateri pa, sicer pravijo, da mora Brežnjev mahati okoli sebe z ideološkim mečem, da bi zadržal sovjetske jastrebe, ki se upirajo vsaki de-tanti z Zapadom.

Jasnejšo sliko o tem utegnemo dobiti ob februar-skem kongresu sovjetske partije. Stvarne informacije o vsem tem so zares potrebne. A jih ni lahko dobiti.

Čenjenim naročnikom se opravičujemo, da je iz pov-sem tehničnih razlogov prišlo do tolikšne zamude izi-da te številke. Prihodnja številka bo dvojnega obsega.

DETANTA

Prevedel D. K.

Andrei Amalrik, avtor tega članka, je na Zapadu najbolj poznan po knjigi: "Ali bo Sovjetska zveza obstala do leta 1984?", v kateri dokazuje, da nasprotstva med različnimi etničnimi skupinami in eventualna vojna s Kitajsko, lahko raztrgajo Sovjetsko zvezo. Preteklega maja se je vrnil v Moskvo po petih letih izgnanstva in zapora, s katerim je bil kaznovan zaradi svojega pisanja. Ko so ga pretekli mesec izgnali iz Moskve, se je naselil v nekem bližnjem kraju, v Moskvo pa lahko pride samo za nekaj dni s posebnim dovoljenjem. Prevod posnemamo po angleški verziji, objavljeni v NEW YORK TIMESU, 22. oktobra tega leta.

Pri ocenjevanju prednosti detante pred mrzlo vojno, se zdi, da nismo upravičeni trditi, da je detanta alternativa vojni. Mrzla vojna, to je rafinirana forma vroče vojne, ni bila nič manj uspešna od detante pri preprečitvi vojne, ker je mir zavisel - in še vedno zavis - od ravnotežja atomske oborožitve. Zato tudi obojestransko znižanje oborožitve, če do nje pride, ne bo niti zmanjšalo, niti povečalo nevarnosti vojne.

Naraščanje oboroževanja je namreč posledica konfrontacije, ne pa njen vzrok, do določene stopnje pa tudi posledica znanstveno-tehničnega napredka. Če pa sporazum o redukciji na teh in drugih področjih ne bo ustavil niti konfrontacije, niti napredka, potem bo oboroževalna tekma, če bo ustavljena na eni progi, samo izbruhnila na drugi. Redukcija oborožitve je lahko rezultat detante, ni pa niti njena edina, niti osnovna vsebina. Zato je bolje, če gledamo na detanto kot na instrument za izboljšanje sveta, ne pa za zavarovanje miru. V nasprotnem slučaju detanta nima nobenega smisla.

Vse bolj pa narašča vtis, da je prav zavarovanje obstoječega položaja, cilj Združenih držav v detanti. Zdi se, da si prizadevajo zaplesti Sovjetsko zvezo v mrežo pogodb in dvostranskih obveznosti ter jo na ta način onesposobiti, da bi porušila stabilnost na svetu, ne da bi jo skrbelo, da bodo te vezi pri tem pretrgane.

CILJI SOVJETSKE ZVEZE.

Sovjetska zveza, ki je še vedno stranka v ofenzivi, ima mnogo širše cilje v detanti. Prizadeva si, da bi se izkopal iz izolacije in to iz vsaj iz treh razlogov: prvič, ker hoče s pomočjo detante z Zahodom manipulirati zahodne države vsako posebej in ne kot neko celoto, kar se v precejšnji meri že dogaja; drugič, zavarovati si skuša zaledje, z ozirom na sovražne odnose do Kitajske; tretjič, premagati hoče gospodarsko zaostalost, ki izhaja iz izolacije.

Kljub važnim vojaškim in industrijskim dosežkom,

je namreč sovjetsko gospodarstvo še vedno na tleh in mu je potrebna tehnološka in organizacijska modernizacija. Ta pa je nemogoča brez pomoči Zapada. Poleg tega mora Sovjetska zveza zaradi zaostalega kmetijstva redno kupovati žito na Zapadu. Samo dve zaporedni slabi žetvi, brez nakupov na Zahodu, bi pretresli sovjetsko gospodarstvo in celo izzvali masovne neredne.

Dalje razlagajo detanto, kot se mi zdi, z dvema ne preveč jasnima, a realnima okolnostima: prvič, z dejstvom da se ZDA in SZ smatrata za edina, enakovredna partnerja; drugič, da sta se skupno z nekaterimi drugimi razvitimi državami pričeli smatrati ne le za tekmece, temveč do določene stopnje tudi za zaveznike - tako nekako, kot skupina nasičenih v množici lačnih.

Ko govorim o tem, se seveda zavedam, da so na delu nasprotujoče si tendence, ter da je Sovjetska zveza, kot poprj v očeh Združenih držav še vedno razdiralna sila. Toda, če se ameriški voditelji tega zavedajo ali ne, osnovna sprememba zunanje politike Sovjetske zveze, je nemogoča brez spremembe njenega notranjega položaja.

Težko si namreč predstavljamo državo, ki združuje nenehno notranje zatiranje in nasilje, z miroljubnim vedenjem in prilagajanjem na zunaj. Tako "miroljubno vedenje" je namreč lahko samo posledica vojaške slabosti, ali pa - varljive kamuflaže. Amerikancem bi bilo zato zaželeno vsakršno olajšanje sovjetske notranje politike in to ne le iz človečanskih ozirov. Bilo bi tudi življenjskega pomena za njihovo lastno varnost, ter ga zato lahko smatramo za enega od ciljev politike Združenih držav.

Ker so se Združene države v svoji strategiji odločile za sodelovanje s Sovjetsko zvezo in ne le za njeno izolacijo, sta postali možni dve taktični variaciji:

- 1) odločiti se za zbližanje, v pričakovanju, da bo sodelovanje med Združenimi državami in ostalim Zahodom, postopoma "omehčalo" Sovjetsko zvezo;
- 2) povezati vsak korak k zbližanju s Sovjetsko zvezo z zahtevo po določeni spremembi tako v notranji, kot v zunanji politiki Sovjetske zveze, upoštevajoč njuno povezanost.

Richard M. Nixon in Henry A. Kissinger, sta ustvarila vtis, da sta se odločila za prvo možnost, ki naj bi zahtevala manjši napor in bi nemudoma prinesla vidne rezultate. Kissinger je skušal v dveh kratkih letih rešiti problem zbližanja s Sovjetsko zvezo, kar pa bo zahtevalo vsaj dve desetletji. Ta naglica pa najbrž ne odraža samo mentalitete dr. Kissingerja samega, temveč tudi splošno mentaliteto Američanov, mentaliteto poslovnih ljudi, ki hočejo takoj videti otipljive rezultate svojih prizadevanj.

Ta naglica je tudi vodila ameriško vlado, da je podpisala vrsto sporazumov, samo zato, da jih je lahko pokazala državljanom na televiziji, rekoč: "Glejte, to in to smo dosegli;" Toda Združene države imajo opravka s partnerjem, pri katerem je naglica nevarna. Sovjetski voditelji morda nimajo briljantnih sposobnosti dr. Kissingerja, so pa kljub temu do najvišje stopnje zmožni postaviti si daljnoročne cilje, pa tudi - potrpežljivo čakati.

Ameriška politika se od sovjetske razlikuje tudi v dveh drugih potezah. V nekem pogledu je zunanja politika učenec notranje. Mentaliteta vladnih predstavnikov, ki postanejo zunanjepolitični voditelji, je bila oblikovana v dolгих letih obravnavanja notranjih problemov in vse metode, ki so se jih pri tem priučili, so prinesli tudi v zunanjo politiko.

Ameriška notranja politika temelji na prepletanju svobodnih silnic in je rešena s kompromisom, medtem ko temelji sovjetska notranja politika na brezkompromisnem izpolnjevanju navodil. In medtem, ko so Združene države morda pripravljene sesti za konferenčno mizo, in pri tem zavestno ali podzavestno mislijo na kompromis, ima Sovjetska zveza samo en namen: doseči svoje cilje v celoti in pristati samo na namišljene koncesije.

Druga nenavadna značilnost ameriške politike, pa tudi politike Zahoda na sploh, je v tem, da smatra Sovjetsko zvezo za otroka, ki mu je treba vse dovoliti in se ga ne sme vznemirjati, ker se bo sicer pričel dreti, vse to pa - tako pravijo, - ker ko doraste, bo itak vse razumel.

METODE DR. SPOCKA.

To nenehno "vzgajanje" Sovjetske zveze po metodi dr. Spocka, se kaže ne le v brezkončnem številu koncesij Združenih držav, temveč tudi v dejanjih, ki so naravnost poniževalna za njihov ugled velesile. To je najbolj jasno ilustrirano obotavljanje predsednika Forda, da povabi Alexandra Solženicina v Belo hišo, ker se je dr. Kissinger bal, da bi s tem razjezil Leonida Brežnjeva.

Tako vedenje je na splošno tipično za predstavnike ameriške vlade. Tako na primer, je nek ameriški diplomat, ki ga poznam že več deset let in se je pred kratkim vrnil v Moskvo, iz istega razloga odklonil sestanek z menoj, čeprav mi je po nekem posredniku poslal izraze simpatije.

Ker pa poznam značaj ljudi, katerim se Amerikanci skušajo na ta način prikupiti, lahko rečem, da bodo sicer odobraval tako vedenje, da pa ga bodo sprjeli tudi z določeno stopnjo prezira.

Z leti mi je postalo vse bolj jasno, da tisto, kar je najboljšega na svetu, najde svoj izraz v navadnem odnosu do sočloveka: v ljubezni moža do žene, staršev do otrok, v tovarštvu med ljudmi, sočustvovanju, potrpežljivosti in navadni uvidevnosti, - medtem ko katera koli ideologija ali doktrina, če ni skrbno uporabljena kot delujoča hipoteza, lahko privede do sekanja glav, ali v najboljšem primeru do polnjenja denarnic.

Dejstvo, da se dva človeka, ki sta se pred desetiimi leti sestala brez kakršnihkoli zaprek, ne moreta sestati zdaj, v času "detante," prav gotovo ne priča v korist humanitarnosti te "detante."

V luči dolgoročnih, ne kratkoročnih, problemov Združenih držav se mi tudi ne zdi pravilna želja, da detante "ne bi obtežili s humanitarnimi problemi," kot se je izrazil dr. Kissinger, da ne bi klonili po njihovo

težo, ker politično niso važni za Sovjetsko zvezo in jo samo dražijo - in vse to z namenom, da bi čimbolj dvignili prodajo Pepsi - cole.

TEMELJ STABILNOSTI.

Če so si Združene države postavile za cilj vzpostavitve resnično prijateljskih odnosov do Sovjetske zveze in če hočejo zagotoviti njihovo trajnost, potem si morajo prizadevati, da bo sedanji zaprti sovjetski sistem spremenjen v odprtega. Zdravljanje sovjetskih ljudstev na področju človečanskih pravic je sila, ki deluje v tej smeri.

Ker pa gibanje za človečanske pravice nima svoje vojske, ga skušajo politiki-policaji in politiki-trgovci, omalovaževati. Zdi se mi pa, da bo prav to svetovno gibanje za človečanske pravice postalo sila, ki bo preobrazila svet in premagala tako nečlovečnost, temelječo na nasilju, kot tudi nečlovečnost temelječo na brezbrzičnosti.

Resnično stabilnost prinese samo proces gibanja, samo razširjenje vpliva. Združene države si morajo prizadevati za preobrazbo sveta, če hočejo, da bo bolj stabilen. Sistem, ki si ne postavi ekspanzionističnih ciljev, se skrči in zamre. Svet je že doživel mnogo oblik ekspanzije - vojaške, gospodarske in kulturne. Če pa bi Združene države postale center nove ekspanzije, humanitarne ekspanzije, zasnovane na človečanskih pravicah po vsem svetu, potem bi bila njihova bodočnost zagotovljena za dolgo dobo.

Zanimivo je, da je bilo ta idealistični element čutiti v večji ali manjši meri, v vsej zgodovini Združenih držav. Staromodna evropska politična mentaliteta, brez razumevanja zgodovinske perspektive in brez zanimanja za višje cilje, najbrž ne bo dolgo dominirala nad zunanjo politiko Združenih držav. Naj si dr. Kissinger še tako prizadeva, da bi odrinil humanitarne probleme, pojavljali se bodo ne en ali drugi način. To je zlasti očitno v nesoglasju med ameriško vlado in Kongresom v vprašanju trgovine in izseljevanja iz Sovjetske zveze.

Ta nesoglasja, čeprav omejena na vlado, pa prinašajo tudi določene koristi. Trikotnik Kissinger, Brežnjeva, senator Jackson, me spominja na zločinca, ki ga skušata pripraviti do priznanja krivde dva zaslišanca: eden, senator Jackson, vpije nad njim in tolče s pestmi po mizi, drugi, Kissinger, pa se smehlja in obljublja blagohotno prizanesljivost. In zločinčevo srce se ob takih kontrastih, odpre blagohotnemu nasmehu. . .

Jasno je, da ameriška vlada občuti pritisk poslovnih krogov, zlasti industrije mehkih pijač, ki ji je do sodelovanja s Sovjetsko zvezo, ker vidi v njej možnost za orjaško tržišče za svoje produkte, pa tudi vir surovin in cenene delovne sile. Če pa je gospodarsko sodelovanje eden od elementov detante in ne sila za oblikovanje njene politike, ga je treba samo pozdraviti.

Poslovni ljudje so brez dvoma ogromno doprinesli razvoju moderne Amerike, toda ko so postali vodilna politična sila, so jo pripeljali na rob prepada - v veliko gospodarsko krizo 30h let.

Amerikanci so ljudje, ki jih je lahko navdušiti. Ni mi poznano, če je bilo kaj treznih glasov, ki so predlagali kakršnokoli alternativo, ko so se navduševali za mrzlo vojno. Zdaj jih navdušuje "detanta" in dobro je, da se slišijo tudi svarilni glasovi. Svarilo pa je v tem, da zahteva detanta zadrževanje in odločnost, ne samo pripravljenost na kompromis ter da bodo ponižne koncesije rodile samo zahteve po - novih koncesijah. Morda bodo ta svarila upoštevana.

Pristaši detante zahtevajo od njenih kritikov alternativo. Ta pa je v drugačnem izvajanju detante, v detanti, v kateri dolgoročni cilji ne bodo žrtvovani na korist kratkoročnih. Naučiti pa se moramo tudi čakati na tisto, kar je zaželeno.

Zunanja politika ne obstaja sama po sebi, temveč je bistvena sestavina notranjega položaja neke države, ta, seveda, pa zavisi od njenega zunanjega položaja. Če pa sprejmemo teorijo, da Združene države brez zblizanja s Sovjetsko zvezo ne bodo mogle vplivati nanjo, potem moramo reči, da bo to zblizanje celo nevarno za Združene države, če ta vpliv ne bo v pozitivni smeri. Šele ko bo Sovjetska zveza morala plačati vsak mernik žita in vsako tehnološko tajnost ne v zlatu, temveč z novim korakom do demokratizacije svoje družbe, bo njena zunanja politika prenehala predstavljati grožnjo Zapadu, kot jo zdaj.

Toda ta izmenjava, ta "obzirni pritisk" ne bi smel biti izvajan na način, ki bi prizadel samozavest Sovjetske zveze. Izvajan bi moral biti pod zastavo zahtev, da Sovjetska zveza izpolni mednarodne deklaracije, ki jih je podpisala. In vsako doseženo koncesijo bi morali smatrati ne za "zmago Zapada", temveč za korak proti skupnemu cilju.

V porajajočem se trikotniku velesil, je razmerje Združenih držav do Sovjetske zveze in Kitajske, kljub podobnostim vendarle zelo različno. Kitajska se še ni razvila do stopnje resničnega gospodarskega in političnega partnerstva z Združenimi državami, vojaško pa predstavlja zanje mnogo manjšo nevarnost kot Sovjetska zveza. Poleg tega se glavna gonilna silnica revolucije v Kitajski še ni sprostila. Zato bi najbrž vsak poiskus pritiska na Kitajsko, naj spremeni svojo notranjo politiko, ostal brezuspešen. Kitajska je še vedno tako daleč od Zapada, da je vse, kar se tam zgodi, kot da bi se zgodilo nekje na luni. Zahodnemu javnemu mnenju pa je tudi še preveč "tuja," da bi se zavzelo za tiste, ki jih preganjajo.

PRITISK Z ZAPADA.

S Sovjetsko zvezo pa je drugače. Zaradi okolnosti svojega tragičnega evrazijskega zemljepisnega položaja, je bila Rusija vselej bolj občutljiva proti Zapadu, pa tudi bolj nevarna zanj, kot Kitajska. Gonilna silnica ruske revolucije je do kraja sproščena. In ker se zdaj giblje izključno s silo lastnega zagona, bo Sovjetska zveza povoljno reagirala na pritisk z Zapada, zlasti še, ker ima za hrbtom sovražno Kitajsko. Popolnoma jasno pa je tudi, da bo z razvojem odnosov z Združenimi državami, Sovjetska zveza postala bolj poznana zapadnemu javnemu mnenju, ki bo

zato pazno spremljalo dogodke v njej.

Če se bo kosanje med Sovjetsko zvezo in Kitajsko še bolj zaostri, in po mojem se bo, potem bodo vezi med Združenimi državami in Sovjetsko zvezo ter Kitajsko, postale kot dvojne vajeti v rokah ameriških voditeljev, ki bodo z njimi lahko upravljali tok svetovne zgodovine.

Toda vprašanje je: ali bodo?

Vzemimo, da neka država, ali skupina držav, pri formuliranju dolgoročne politike, določi cilje, strategijo in taktiko. Gledamo od tu, iz Rusije, bi lahko rekli, da je politična strategija Združenih držav pravilna, da pa jo njena taktika v resnici spodkopava. Toda, kar je še bolj važno: ameriška politika in še bolj politika Zapada na splošno, kaže zelo meglene cilje, ali pa sploh nobenih. Ohranjanje statusa quo in gospodarska rast v resnici nista pristna cilja.

Morda pa bosta oporečništvo in pomanjkanje samozaupanja, ki navdajata Zapad in se delno odražata v "detanti" odprla pot do zaznanja pomembnih ciljev; ciljev, ki bodo preobrazili svet in katerih osnova bo človekova osebnost, to je osebnost v svojem širokem humanističnem, ne egoističnem bistvu. In takrat bo Zapad, spet samozavesten, spregovoril z drugim glasom.

KORENINE TITOVEGA SPORA Z MOSKVO

Spričo vse hitreje približajočega se Titovega odhoda, je tudi Sovjetska zveza preko svojih agentov pospešila priprave za prevzem oblasti v Jugoslaviji, če se bodo dogodki tako razvijali, kot v Moskvi pričakujejo. Te kominformistične dejavnosti pa ne bi bilo toliko čutiti, ako ne bi vse pogostejše prihajalo do reakcije na jugoslovanski strani, tako vladni kot partijski, s pogostimi aretacijami, sodbami, govorancami, a verjetno tudi ugrabitvami.

V tej psihološki vojni igra pomembno vlogo tudi tisk, ne samo z obveščanjem. Beograjski NIN se je lotil razčlenjevanja tega spora z Informbirojem. Savo Kržavac je, očividno z blagoslovom z najvišjega mesta, v seriji člankov prišel do zaključka, da segajo korenine spora že v dobo predvojne Kominterne, ko je Stalin počel, kar je hotel. Tako se je v znamenitih čistkah znebil ustanoviteljev in vodilnih ljudi KPJ: Filipovića, Novakovića, Horvatina, Vujovića, Miljuša, Cvijića in drugih. Pri tem seveda Kržavac zamolči imena oseb, ki jih je Stalin likvidiral na priporočilo ali tiho odobravanje samega Josipa Broza, ko je ta po hrbtu svojih tovarišev lezel proti vrhu partijske piramide. Tu prihaja na misel usoda Gorkića.

Verjeti pa gre piscu, da je odvisnost od Kominterne Komunistična partija Jugoslavije pod Titovim vodstvom (od leta 1937) vedno občutila kot hudo breme; mogel bi dodati, kot smrtno nevarnost za samega Tita in sodelavce. Zato odklonitev finančne pomoči Kominterne. Sem sodi najbrž tudi nacionalno vprašanje, ki je moglo služiti kot izgovor ali pretveza za to, da se KPJ znebi Stalinove 'patronance'. Članek dr. Ante Cilige nedavno v KT daje sumiti, da ni šlo zgolj za reševanje tega problema, ampak tudi za to, kdo bo koga. Zato enkrat 'kufre gor' enkrat 'dol'.

Do kritične točke je prišel odnos med Kominterno in KPJ med vojno, ko iz zunanjepolitičnih razlogov Moskvi ni bilo od tega, da so se šli v Jugoslaviji poleg narodno-osvobodilne vojne tudi socialno revolucijo. O tem pa mislim pisati v prihodnji številki.

(zps)

'SMO LJUDJE ALI SMO KAPLARJI?'

GsP

Odpriost mesečnika KLIC TRIGLAVA je lahko samo pohvalna in prav tako tudi njegovo kritično stališče do matične in zamejske domovine, kar pa seveda še ne pomeni, da list v svojih presojah in napovedih vedno zadeva bistvo.

In takšno se zdi tudi njegovo prizadeto poročanje o primorskih volitvah v uvodniku junijske številke ter v nekaterih člankih številke julij - avgust. Da je število glasov za Slovensko skupnost (SS) na Primorskem tokrat upadlo, menda skoraj za tisoč, vidijo pri londonskem Klicu in njegovih sodelavcih v tem, ali vsaj predvsem v tem, da je v Gorici ena od strank, to je Slovensko ljudsko gibanje (SLG), sedanja goriška SS, izvedla v bivši Slovenski demokratični zvezi (SDZ), ki je bila koalicijska nje in Slovenske demokratske skupnosti (SDS), izvedla nič več nič manj kot "državni udar" nasproti partnerici, ki jo je vodil odvetnik dr. Sfiligoj.

Zakaj je bil osip slovenskih glasov na Tržaškem še večji kot na Goriškem, brez podobnega "puča", KLIC in njegovi očitno ne znajo razložiti in tega niti ne poskušajo, omejujejo se samo na nekaj posplošenih ugotovitev.

Najprej je treba še spomniti, da se je dogajalo podobno tudi na Tržaškem, kjer obstaja enaka demokratska skupina kot v Gorici z imenom SDZ, ki je poiskovala enako taktiko izsiljevanja slovenske samostojne stranke SS, tako da se je vanjo vključevala in izključevala, napihujoč organizacijske pomanjkljivosti koalicijske, dolinsko zadevo, v katero so bili posredno vmešani nekateri člani SS, ne da bi imela kakršnekoli jasne dokaze o njih odgovornosti, ipd.

Nekaj podobnega je teklo v Gorici. KLIC se v sodbah sklicuje na svoje februarske "napovedi," v katerih je njegov sodelavec "zaskrbljeno" napovedal, da "politični udar" SLG ne bo minil brez posledic. KLIC se pri tem skrbno varuje omeniti vse, kar bi bilo neugodno za dr. Sfiligoja, voditelja SDS.

Uvodnikar KLICA bi moral biti bolj natančen, ko omenja članek "Primitve tatu" v goriškem tedniku KATOLIŠKI GLAS. V omenjenem članku GLASA je namreč tudi omenjeno, kako je dr. Sfiligoj v osebni užaljenosti, ker se je SDZ razdrla in ji ni mogel več predsedovati, razposlal kompromitirajoče izjave na račun novo oblikovane Slovenske skupnosti. V levičarskem PRIMORSKEM DNEVNIKU, ki ga plačuje Ljubljana in proti kateri ima on nespravljive pomisleke je žel, glej si no, objavljat članek, v katerem pečati, po splošnem mnenju, novo goriško SS kot odklon na desno. V Italijanskih nacionalnih listih kot je prosluli tržaški IL PICCOLO pa, da se je predala Ljubljani. Še huje pa je, da na Goriškem vedo, da je dr. Sfiligoj ob zadnjih volitvah pozival slovenske ljudi, naj oddajo bele glasovnice. Tako je KLIČOVIM februarским "napovedim"

bilo kar krepko pomagano.

Mar je tako dr. Sfiligojeva gonja proti preureditvi slovenske politične organizacije na Primorskem sploh upravičena?

Se ne bi moglo tudi oddaljenemu opazovalcu pri KLIC TRIGLAVU posvetiti da nekaj ni v redu? Bilo je od dr. Sfiligojeve strani prav taktično odkloniti "zlato odličje," kajti če se mora sklicevati, KLIC TRIGLAVA na njegov račun, le na dogodke pred tridesetimi leti, na fašistične ječe in na komunistične likvidatorje, ki so mu stregli po življenju takoj po vojski, potem je ono odličje slovenskega političnega voditelja na Goriškem danes reš bolj velikodušnost kot pa upravičenost.

Nepriistranskemu opazovalcu pri KLIC TRIGLAVA bi moralo biti npr. znano, kako je pred par leti Sfiligojeva skupina izdala letak s štokovsko sliko na eni strani, na drugi pa napis "Kdo ga pozna?", četudi se je tedaj goriška SDZ sporazumela s tržaško SS o Štoki kot prvem skupnem kandidatu.

Zakaj potem tako bolešno sklicevanje dr. Sfiligojevo in KLIČOVO na veljavne sporazume in odgovore? Mogoče nam je sedaj jasnejša tudi KLIČOVA neumestna pripomba o goriških "mladoturkih."

Na teh zadnjih volitvah se je izkazalo, da dr. Sfiligojeva SDS niti nima med volilci take opore kot so jo hoteli "demokrati" videti. Mogoče je vsega skupaj sto, vprašanje, če dvesto pristašev. Nasprotno pa SLG, sedaj SS, združuje široke sloje demokratično slovensko usmerjenih volilcev. Izguba glasov za goriško SS bi morala na zadnjih volitvah znašati kot posledica "udara mladoturkov" skoraj polovico, da bi opravičile položaj, ki so ga dr. Sfiligoj in njegova skupina imeli v koalicijski. Koalicijska je bila namreč pol-pol, zastopnikov in mest, s pravico popolnega veta dr. Sfiligoja na vse sklepe koalicijske.

Končno naj bi dr. Sfiligoj šel še za deželnega poslanca (in izsiljeval še Tržačane) in res bi mu bilo to uspelo, če ne bi prišlo do nepredvidenega volilnega izida, ko je bil po številu glasov na drugo mesto izvoljen tržaški profesor Vrabec, ki je po zakonu edini mogel naslediti deželnega poslanca za naslednji dve leti.

Zastareli ustroj koalicijske SDZ bi se moral že zdavnaj zamenjati in bi se tudi že pred letom, ako bi bil predsednik iz Sfiligojeve skupine dr. Bratina hotel sklicati občni zbor. Na tem bi verjetno prišlo do enotne stranke in porazdeljene bi bile odgovornosti in naloge, toda z gotovostjo je bilo pričakovati, da bi predsedstvo šlo iz rok dr. Sfiligojeve skupine. Zato pa zbora predsednik dr. Bratina ni hotel sklicati. SLG se je očitno dolgo obotavljalo izstopiti in ukrepati na svojo roko. Ob bližajočih volitvah je tudi vsako poseganje v organizacijo in strukturo tvegano, tega se vsakdo zaveda. Toda togost struktur je postala že tako ohromitvena, da je prišlo do "puča," četudi v neugodnem času.

In sedaj se je razkrilo marsikaj, najbolj pa agitacija

proti novi organizaciji, goriški SS, s pozivanjem ljudi na oddajo belih glasovnic. Kajti kljub morebitnim pomislekom proti "mladoturkom" le ni mogoče za resničnega narodnjaka in demokrata vsled osebne prizadetosti, agitirati proti edini slovenski organizaciji. Mar ne?

Isiljevanje z Ljubljano tako počasi izgublja svoj namen. Dejstvo je, da so bile na obisku v Ljubljani tudi deželne delegacije iz Trsta, člani KD, socialistov in drugih; da se v Beograd hodijo "poklanjat" celo predstavniki iz Vatikana... Bosta KLIC in dr. Sfiligoj tudi proti tem začela svojo gonjo? Posla najbrž ne bo zmanjkalo. Človek se konec koncev samo še vpraša, kaj je "demokratom" še demokracija?

NEMCI, ANGLOAMERIKANCI, SOVJETI IN — VATIKANSKI MONSIGNOR

Od našega političnega sodelavca

Ljubljansko DELO je meseca septembra v podlistkih objavljalo izvlečke iz knjige Vatroslava Grila o "Ameriških Slovencih v boju za novo Jugoslavijo." Grill je prišel v Ameriko s svojim očetom še zelo mlad, tam se izšolal, postal z 21. leti urednik znanega lista ENAKOPRAVNOST, položil odvetniški izpit in bil nazadnje pomočnik državnega sekretarja za pravosodje v državi Ohio. Upokojen je bil že leta 1963, v domovino pa se je vrnil leta 1971, kjer zdaj živi v Ljubljani.

Med vojno je igral pomembno vlogo pri delovanju Slovensko ameriškega narodnega sveta (SANS), ki mu je bil častni predsednik pisatelj Louis Adamič. Ta SANS je zbiral sredstva za pomoč domovini, vendar pa je kmalu zašel v težave zaradi razvoja dogodkov doma; prihajalo je do ločitve duhov; ali si za černike ali za partizane. Znano je, kakšno odločujočo vlogo je igral Adamič, ki se je odločil za partizane in s svojima knjigama "Večerja v Beli hiši" in "Moja rodna zemlja", (pred vojno pa še s svojo "The Native's Return") v veliki meri pripomogel, da je začela ameriška politika s simpatijami gledati na partizanstvo.

Pri branju teh podlistkov sem naletel na pogovor, (kot ga je seveda opisal Adamič v ENAKOPRAVNOSTI in pozneje vključil tudi v knjigo "My Native Land",) med ministrom londonske vlade Francem Snojem in pisateljem Adamičem.

Četudi je lahko, da zapisek ni popolnoma točen, izključujem verjetnost, da bi v osnovni liniji bil zviti iztrte. Gre namreč za to, kako so nekateri naši politiki zunaj naivno verjeli v razvoj druge svetovne vojne, kar se je potem odražalo tudi v domovini. Ni prav dolgo tega, ko je na primer pokojni Rudolf Žitnik, ki je nekoč igral vplivno vlogo v Narodnem odboru za Slovenijo, nekako branil medvojno politiko izključnega podpiranja domobranstva v letih 1944 in 1945. To tudi pojasni, zakaj na primer ni prišlo do realizacije postopnega prehajanja domobrancev v ilegalo, odnosno bolje, pojasni stališče Slovenske ljudske stranke v domovini, ki se nikdar ni popolnoma ogrela za oboroženo ilegalo ampak je vedno mencala

glede tega vprašanja in igrala na več kart. To je bilo odločilne važnosti, kajti velika večina nepartizansko usmerjenih Slovencev (ali če hočete, protikomunističnih) je miselno pripadala Slovenski ljudski stranki. Ako je bila torej ta stranka mlačna do ilegale, je to pomenilo, da ilegala nikdar ni mogla biti številčno močna in sposobna za pomembne akcije. Pokojni Žitnik je to opravičeval s tem, češ da so politiki imeli obvestila iz Vatikana, da bo nazadnje prišlo do spopada med Sovjeti in Anglo-američani. Doma so zaključevali, da utegnejo Nemci igrati pri tem gotovo vlogo in da zato vztrajanje na izključnem domobranstvu politično ne more biti tako zgrešeno. Kako visoko so v Vatikanu Pija XII. res tako mislili, je težko seveda ugotoviti in tudi na kakšne virov svojo razlago svetovnega razvoja naslanjali. Je čisto možno, da je bil vir informacije v Slovenijo kak nadbudni monsignor. Toda težko je zdaj, po tem kar se je zgodilo z domobranci iz Vetrinja, popolnoma odpihniti možnost, da bi doživeli drugačen postopek, če bi močno jedro pravočasno prešlo v ilegalo in ob odločilnem trenutku za seboj potegnili ostali legalni del. Mar se ni končno nekaj podobnega tudi zgodilo s primorskim domobranstvom?

Je pa seveda tudi možno, da so slovenski vatikanski informatorji za Slovenijo imeli stike z našimi politiki, vsaj v tisti dobi, ko je zunaj med temi politiki še prevladovalo mnenje o nujnosti sovjetsko-angloameriškega spopada.

Izjave ministra brez listnice Frana Snoja dajo vsaj misliti. Tako piše 18. septembra letos Vatro Grill v DELU:

"Louis Adamič je Snoja srečal šele pozneje, ga temeljito preučil in ga predstavil takšnega, kakršen je bil, v svoji knjigi "My Native Land" (Moja rodna zemlja). Odloimek iz knjige, ki se nanaša na ministra Snoja in na njegovo zamisel, kakšna naj bi bila "svobodna" Slovenija in Jugoslavija po končani vojni, mi je poslal Adamič nekaj mesecev, preden je izšla knjiga. Prevedel sem ga in 9. oktobra 1943 objavil na prvi strani ENAKOPRAVNOSTI: Dne 16. decembra 1942 je prišel k meni v moji hotelski sobi v New Yorku Franc Snoj, slovenski klerikalni politik v zamejstvu, tedaj živeč v Ameriki. Povedal mi je, da je ravno kar imel razgovor s poljskim premierom generalom Sykorskim, nekaj dni pred tem pa je videl jugoslovanskega poslanika Fotića ter papeškega nuncija v Washingtonu. Prišel je torej k meni, da me posvari pred napako, ki jo je videl v tem, da sem se izrekel za partizane.

"Kaj misliti s tem," sem ga vprašal. Snoj je odgovoril, da partizani morajo zgubiti, kajti vsi vplivni mogočniki v zavezniškem svetu so konservativni in kot taki proti partizanom in protikomunistični. Nikar se naj ne varam; v Jugoslaviji ne bo drastičnih sprememb. Anglo-ameriška zmaga bo konservativna zmaga. Britanski in ameriški državniki so "gentleman"; oni ne bodo govorili z ljudmi, ki jih imenujem "nove voditelje" Jugoslavije.

"Kaj pa Rusija?" sem vprašal.

Nemci, je rekel Snoj, bodo držali Ruse na vzhodni

fronti, medtem ko bodo britanske, ameriške, francoske, poljske in znabiti tudi turške armade prikorakale iz Sredozemlja i iz Bospora ter Rokavskega zaliva in bodo zavzele Evropo, ki bo nudila le malo več kot navidezni odpor.

"Ali s tem mislite, da obstaja ali bo ostajal tak dogovor?"

Ne, ne je hitro odgovoril Snoj, nič takega. Nemci so verjetno predlagali tak dogovor, in če so ga, so ga Anglo-američani seveda zavrnil. Oni hočejo dobiti popolno zmago.

Kaj je Snoj mislil, je bilo organsko v celi situaciji. Odgovorni Nemci so vedeli, da bodo izgubili vojno. Oni niso hoteli, da bi Rusi prevzeli Nemčijo in jo komandirali. Rusi bi bili z Nemci zelo trdi. Anglo-ameriški zavezniki bi ravnali z njimi boljše - deloma zato, ker so Nemci in "odgovorni" Nemški voditelji bi zadrževali Rusijo za zaveznike, kakor tudi zase.

Snoj je ponovil, da imajo tako naziranje o vojnem razvoju nekateri precej "važni" ljudje, s katerimi je v stikih. Namignil je dokaj močno, da je Sykorski eden teh ljudi. Očividno je bilo, da Snoj ni le delil z njimi tega naziranja, ampak je upal na tak izid vojne.

"Vi ste torej pri volji sprejeli naciste kot svoje zaveznike proti Rusiji?" sem mu dejal.

"Jaz tega nisem rekel tako," je odvrnil Snoj. "Ves ta potek, poudarjam, je organski v položaju samem. Praktično je to neizogibno. 'Dogovora' ni in ga ne bo, toda le pazite in videli boste, kako lahko bo zavezniškim četam v južni in morda tudi v zahodni Evropi. Stavim, da ne bodo imeli posebnih težkoč pri očiščenju Afrike. Vsi bodo presenečeni... Potem ko bodo prišli Američani in Angleži na Balkan in v Centralno Evropo, ne bodo potrebovali vaših partizanskih 'voditeljev', pač pa ljudi, kakor so Darlan, Mihajlovič, morda tudi Ciano in Grandi, Oton Habsburški morda ne bo prišel v poštev, ampak kdo drugi, sličen... "Rekel je, da se to lahko zgodi, lahko pa tudi ne. Če bi se kaj takega res zgodilo, bi to ne pomenilo zmage Združenih narodov na Balkanu ali kje drugje, pač pa da bi bila to anglosaško-vatikanska zmaga, o kateri sem gotov, da bi ne bila predhodnica svetovnega miru."

TAKIH PRIMEROV BI SE SRAMOVAL CELO KAPITALIZEM:

SAMOUPRAVNI SOCIALIZEM IN NJEGOV NEČLOVEŠKI OBRAZ

-ls-

Primer profesorja dr. Novice Vučiča kaže nazorno, kakšnih sredstev se poslužuje komunistični režim v Jugoslaviji, da bi se znebil svojih idejnih, na Zapad usmerjenih, nasprotnikov. To v isti sapi, ko na vseh koncih in krajih dvigajo glave eksponenti Moskve, od katerih režim nima pričakovati prav nič dobrega.

Dr. Vučič je bil profesor ekonomske fakultete na niški univerzi. Specializiral se je v denarnih zadevah. Leta 1974. je bil odpuščen iz službe in odpust je odobrilo okrajno sodišče v Nišu začetkom letošnjega leta. Kot razlog so navedli, da Vučič nima moralnih in političnih kvalifikacij za univerzitetnega profesorja, medtem ko so mu privatno rekli, da je bil izgnan iz univerze zaradi prozapadnih simpatij. Profesor Vučič živi zdaj v Franciji, nezaposlen in brez virov za vzdrževanje.

Zena in otroci so ostali v Jugoslaviji. V začetku maja letos so poklicali gospo Vučičevo na tajništvo za notranje zadeve v Nišu in ji rekli, da ne bodo izdali niti njej niti otrokom potnega lista, češ da njen mož piše kritične članke o Jugoslaviji. (To ni res.) Potem so ji rekli, da sama ne more dobiti zaposlitve v Jugoslaviji; ko jih je vprašala, od česa naj potem živi, so ji rekli, naj se obrne za pomoč na Zapad, k idejnim prijateljem njenega moža.

Junija so ji svetovali, naj pokrene tožbo za ločitev, če hoče živeti v Jugoslaviji. Hčerki je bilo rečeno v šoli, naj zataji svojega očeta, ki da je razredni sovražnik in da je na univerzi propagiral zapadne buržoazne ideje. Družino so vrgli in njihovega stanovanja v Nišu, tako da morajo zdaj živeti pri starem očetu v neki vasi v Vojvodini. Septembra je osemletni sin zbolel in mu je zdravnik predpisal boljšo hrano. Toda Vučičeva žena in otroci nimajo sredstev za življenje.

ZAKLJUČEK UVODNIKA S PRVE STRANI: SVOBODA

Z vsem tem se strinjamo, kakor je zapisano. Strinjali pa se nismo s tistim, kar ni zdaj zapisano, a je bilo prej izvajano: če naj bi šlo zares v polnosti za "popolno svobodo za vsakogar in za vsako misel", potem ne bi smelo prihajati do tega, da bi bila udeležba slovenskih predavateljev iz domovine pogojena na to, kdo od Slovencev v zamejstvu in zdomstvu bo predaval. V praksi se je namreč tega veta posluževala režimska Ljubljana. Na misel prihaja več zdomskih izobražencev, za katere vemo, da bi si jih prireditelji Drage želeli, pa jim to preprečuje ljubljanski režim. Vzemite na primer dr. Cirila Žebota, univerzitetnega profesorja iz Amerike, ki je s svojimi knjigami dokazal, da bi lahko nekaj prispeval k razgovoru v Dragi. Ali docenta dr. Ljuba Sirca iz Glasgowa, ki ni samo poznan med britanskimi ekonomisti, ampak postaja vedno bolj cenjen tudi v mednarodnih krogih, kjer ga vsako leto vabijo na mednarodne prireditve.

Uvodnik v MLADIKI prizna, da so organizatorji Drage "jemali na znanje tudi kritične pripombe na račun osnovnega koncepta v organiziranju študijskih dni. Del Slovencev, ki v zamejstvu in zdomstvu načelno odklanjajo vsak stik s sedanjim jugoslovanskim režimom, je ostro obsodil dejstvo, da so v Dragi lahko vsa ta leta nastopali tudi predavatelji iz SR Slovenije, enako kot so 'vzeli na znanje tudi kritiko iz diametralno nasprotni strani' (iz Ljubljane). Rekli bi, da MLADIK tu ni popolnoma fair. Drži, da je del Slovencev načelno proti vsakim stikom z Ljubljano, toda to je sila ozeke krog. Naj spomnimo, da ko Drage še nikjer ni bilo, smo se že zavzemali za dialog, za civilizirane odnose med Slovenci, če hočete, za spravo. Zato smo tudi pozdravili Drago, pa MOST in še kaj drugega. Toda to ima svoje meje. Kakor pri tem nismo zahtevali nasprotnikove kapitulacije, tako ne moremo pristati na nasprotnikovo zahtevo po naši kapitulaciji. Je razlika med dostojnim pogovorom in diktatom, kdo sme predavati v Dragi. Je razlika med prostovoljnim darom in danajsko subvencijo, ki je praktično vezana na sumljiva pričakovanja ali dvomljive usluge. Je razlika med političnimi pogovori vseh prizadetih na nevtralnih tleh in poklonitvenim obiskom enega dela v režimski prestolnici. Je tudi razlika med politiko, ki jo v polni neodvisnosti in svobodi sam začrtiš in pelješ, ter politiko, ki jo prilagajaš bilo nasvetom bilo pogojem z druge strani. Vse to se seveda ne nanaša direktno na Drago; posredno se pa, ker je vzdrušje Drage pripravljalo ali lajšalo pot enemu ali drugemu, dasi ne odklanjamo stališča, da je Društvo slovenskih izobražencev iskreno in pošteno zamislilo idejo dialoga. Na to točko se bomo pa vrnil prihodnjic.

UREDNIŠTVO

ŠTUDIJ SLOVENSKEGA JEZIKA NA UNIVERZAH V JUGOSLAVIJI

Naš kulturni sodelavec je priredil naslednji članek Frana Petreta iz ljubljanskega DELA. Dasi je avtor originalno zagrabil problem z jugoslovanskega vidika, vendar v priredbi kaže tudi na svojo značilnost, če ga gledamo predvsem z vidika Slovencev.

V načelu je pouk slovenskega jezika in književnosti zagotovljen vsakemu slušatelju oddelka za narodni jezik in književnost na univerzah srbohrvaškega in makedonskega jezikovnega področja. Zato predvidevajo statuti filozofskih (filoloških) fakultet v Beogradu, Zagrebu, Sarajevu, Skoplju, Novem Sadu in Zadru, a verjetno tudi v Nišu, za pouk slovenskega jezika lektorat in za predavanja iz slovenske književnosti mesto docenta ali profesorja.

Organizacija tega pouka ni enotna, kot sploh niso enotni učni načrti jugoslovanskih univerz. Slovenistika izven Slovenije je vključena v predmet "narodni jezik in književnost," toda različno zastopana tako po številu semestrov kakor po številu tedenskih ur. Ponekod imajo povsem samostojno slovenistično katedro, drugje je slovenščina vključena v organizacijski sestav srbohrvaščine oz. makedonščine. Izpit iz slovenske književnosti polagajo vsi slušatelji jugoslavistike, dasi je tudi ta različno urejen. Izpit je lahko povsem samostojen kot del zaključnega diplomskega izpita, enako, kakor izpita iz hrvaške in srbske književnosti, lahko se polaga ločeno po obdobjih, bilo samostojno, bilo skupaj s srbsko, hrvaško ali makedonsko književnostjo. Število slušateljev domačega jezika in jugoslovanskih književnosti je na glavnih univerzah zelo visoko, zato je tam delo slovenista izredno obsežno, saj ima v vsaki generaciji lahko več sto študentov. V junijskem terminu tega leta se je na primer v Zagrebu prijavilo za del diplomskega izpita iz slovenske književnosti 122 kandidatov - Ljubljana verjetno nima toliko prijav v dveh letih.

Toda ni vse rožnato. Študij slovenistike ima svoj koš problemov. Filološka fakulteta v Beogradu je petkrat razpisala prosto delovno mesto docenta ali profesorja za slovensko književnost. Kandidat se ni pojavil. Zdaj je štirikrat razpisala delovno mesto lektorja za slovenski jezik, proglasila natečaj za permanenten, toda delovno mesto ostaja prazno. Resna nevarnost je, da bo ukinjeno, ker je predolgo nezasedeno. V Zagrebu se na natečaj za delovno mesto docenta za slovensko književnost ni prijavil noben kandidat prav tako ne za asistentsko mesto. V Sarajevu že dolgo iščejo lektorja za slovenski jezik. Od idealnih 12 delovnih mest so samo tri zasedena s kvalificiranimi Slovenci (dva profesorja in en asistent). Ko so se na VIII. kongresu jugoslovanskih slavistov v Zagrebu srečevali predsojnik oddelkov ali kateder, je bilo dosti tožbe nad pomanjkanjem slovenističnega kadra.

Razsodnik za slovenistično stroko je slovenska univerza, ki pa na tem področju ne ustvarja dovolj mladega

kadra, ki bi se posvetil znanstvenemu delu. Čeprav je vprašanje pereče vso povojno dobo, ni bilo nikdar načeto načelno in iskane poti za rešitev. Na filozofski fakulteti v Ljubljani deluje komisija, ki skrbi za zasedbo lektoratov slovenskega jezika na tujih univerzah, ni pa komisije za prosta delovna mesta na domačih univerzah, ki bi bila prav tako potrebna. Cele generacije jugoslavistov ostajajo v nekaterih republikah brez potrebne izvirne slovenske informacije, kar se seveda odraža na najrazličnejših družbenih področjih.

Povratka v Slovenijo ni

Vzrokov, zakaj se slovenisti ne odločajo za delo v drugih republikah, je več. Eden izmed njih je nedvomno ta, da je povratek v Slovenijo na odgovarjajoče mesto praktično skoraj nemogoč. Tu bi moralo priti do rotacije. Zakaj ne bi lektor, asistent, docent ali profesor ljubljanske univerze ne sodeloval za omejen čas na drugi univerzi? Potem bi minil strah pred nepovratkom. Na prehodnem mestu bi se poglobil v jezik okolice, spoznaval sosednje književnosti in raziskovalne metode novega okolja. Znan resnica je, da je na humanističnih področjih manj zveze med jugoslovanskimi središči kakor na tehničnih in prirodoslovnih, a da bi bilo prav tu medsebojno poznanje in sodelovanje koristno. Npr. univerza v Ljubljani ni imela stolice za slovenski knjižni jezik, kar je čudno. Njeno jezikoslovje je bilo obrnjeno pretežno k zgodovini jezika. Ob moderni zagrebški lingvistični šoli ni bilo težko usmeriti lektorja slovenskega jezika na pot sodobnega knjižnjega jezika in ga z novo kvalifikacijo vrniti v Ljubljano. Za las pa je manjkalo, da ga ni obdržala zagrebška univerza, ki bi tako imela edino docenturo za slovenski knjižni jezik.

Pomanjkanje pritoka slovenistov na jugoslovanske univerze je izsililo nov izhod. Prizadete univerze so si pomagale na ta način, da so lani znanstveni naraščaj začele usposabljati za slovenistiko. Načelnega pomisleka proti temu ni. Če rasejo med nami profesorji francoskega, nemškega, ruskega ali angleškega jezika in književnosti, zakaj ne bi neslovenec postal profesor slovenske književnosti?

Z nastopom neslovencev kot predavateljev slovenske literature na jugoslovanskih univerzah se odpira ne le vrsta vprašanj, marveč tudi naših obveznosti do njih.

Prvo vprašanje se nanaša na jezik. Predavatelj slovenske književnosti bi moral osvojiti jezik aktivno, kar pomeni, da bi moral imeti možnost začasnega bivanja v Sloveniji. Toda kako priti do tega?

Prvo priliko ponuja udeležba na dvotedenskem Tečaju slovenskega jezika, literature in kulture, namenjenem tujcem, ki jih prireja ljubljanska univerza. Vabila bi morali razširiti na katedre za slovenski jezik in književnost na jugoslovanskih univerzah. Doslej takega povabila ni bilo. Za temeljitejše znanje jezika to ni dovolj. Ker gre izrazito za znanstveni kader, bi se morala Raziskovalna skupnost Slovenije odločiti za razpis štipendij za enoletno znanstveno delo slovenistov iz drugih republik v Sloveniji.

[Dalje na 12 strani, 2.s.]

KULTURA IN OMIKA

Za vpis v prvi letnik/desetih fakultet ljubljanske univerze se je letos prijavilo 4.661 kandidatov v primerjavi z lanskim letom, ko jih je bilo 4.498. Toda ta številka ni ne dokončna ne točna. Dodati ji je treba vse tiste, ki v jesenskem roku niso opravili potrebnih izpitov za vstop v II. letnik, in seveda tudi študente, ki so šli skozi vsakoletno zamudniško proceduro, imenovano naknadni vpis. Priliv študentov v prve letnike fakultet na račun ponavljalcev in naknadnega vpisa se vsako leto giblje od 800 do 1.000. Drugi problem letošnjega akademskega leta je začetek rednega študija, ki se je tudi letos začel 1. oktobra, kljub temu, da je pomladi sprejeti zakon o visokem šolstvu predlagal, naj bi se študijsko leto poslej začelo 1. septembra.

Mariborska založba 'Obzorja' je že julija poslala na knjižni trg - v 1.000 izvodih - Prešernovo bibliografijo, ki jo je sestavila Štefka Bulovčeva. Na 760 straneh velikega formata prinaša knjiga v sistematičnem redu vse dostopne bibliografske podatke o delu Franceta Prešerna. V posebnem poglavju so evidentirani pesnikovi rokopisi, objave in prevodi njegovih poezij, navedene so uglasbitve njegovih del, itd. Ta del knjige Štefke Bulovčeve zajema na primer kar 6.574 bibliografskih enot. Bibliografija se zaustavlja ob letu 1970.

Komisija za sprejem v študentske domove pri ljubljanski univerzi ima vsako leto težave pri sprejemanju novincev, saj je prosilcev preveč, postelj pa premalo. Ljubljanski študentski domovi namreč razpolagajo s samo 3.085 posteljami. Prednost pri sprejemu imajo prosilci s slabim materialnim stanjem (dohodek na člana družine letos ne sme presegati 1.650 din) in z boljšim učnim uspehom, ob izenačenih ostalih pogojih pa prosilci iz nerazvitih območij Slovenije. Študentje iz drugih republik lahko dobijo sobo le, če študirajo tiste študijske smeri, za katere ni visokošolskih zavodov v njihovi republici (npr. tekstilna fakulteta). Tuji študentje - stipendisti imajo rezerviranih 110 postelj v študentskem naselju. Naselje je letos odobrilo vselitev 754 novincev, zavrnilo jih je 213. Stiska v domovih torej traja, ter komisiji primanjkuje najmanj 1.600 postelj. Upajo da se bo položaj v prihodnjih letih izboljšal z gradnjo novih domov.

V Ljubljani je s tekočim šolskim letom začela delovati takozvana "vojaška" gimnazija. Sprejela bo učence, ki se bodo po kančnem gimnazijskem šolanju nadalje izobraževali v vojaških akademijah za delo v raznih rodovih kopne vojske. Ravnatelj te vojaške gimnazije je Alojz Šonc. Gimnazija prav zaprav že deluje štiri leta. V začetku je dijakom gimnazije bil skupen le dom, v katerem so bivali. Obiskovali so 8 šol v Ljubljani - 4 gimnazije in

4 tehniške šole. Sčasoma pa se je število šol, v katerih so se šolali, zmanjševalo. Največ jih je obiskovalo gimnazijo v Mostah. Sedaj pa se je uresničila zamisel o gradnji lastnega gimnazijskega poslopja. Bivanje v domu ter tudi šolanje je popolnoma brezplačno. V oskrbo so vsi stroški za obiske gledaliških in drugih kulturnih predstav. Vsak gojenec dobi tudi nekaj žepnine.

V Sloveniji postaja slikarstvo zelo priljubljeno. Računajo, da ljubiteljsko slika več tisoč ljudi, morebiti kakšnih pet tisoč. To so že bolj ali manj "registrirani" slikarji - samouki, ki se pridružujejo organiziranim likovnim skupinam. Združenje likovnih skupin Slovenije v okviru Zveze kulturno-prosvetnih organizacij Slovenije zajema že okrog 40 likovnih skupin. Združenje je avgusta organiziralo II. slikarsko kolonijo v Seliščih v Slovenskih goricah, kjer je deset dni slikalo nekaj slikarskih samorastnikov z vseh koncev Slovenije. Še en podatek, ki izpričuje, da postaja ljubiteljsko likovno izživljanje na Slovenskem že kar množično, je, da so slovenski slikarji - samouki na nedavno republiško razstavo slikarskih del poslali kar 800 del. Od teh so jih za razstavo izbrali 190.

Umrli je slikar Rajko Štápernik, star 78 let. Doma je iz Gradišča pri Sv. Trojici v Slovenskih goricah.

● O SLOVENISTIKI NA JUGOSL. UNIVERZAH [Konec]

Drugo vprašanje se nanaša na smer raziskovalnega dela. Uspešno učno delo na univerzi brezpogojno zahteva vzporedno znanstveno raziskovalno dejavnost. Ne bi se smelo zgoditi, da bi stolice za slovensko književnost na ostalih univerzah zaostale v znanstvenem raziskovanju. Z delno izjemo Zagreba ni nikjer mogoče proučevati starejših dob našega slovstva, ker ni virov zanj in potrebne literature. Tako je pričakovati, da se bodo raziskovalci osredotočali na novjša razdobja, kar pa je že itak značilno tudi za ljubljansko slovenistiko. Želeti bi bilo, da se zveze poglobe tako v organizacijskem pogledu (učni in raziskovalni programi) kakor pri delu. Vprašanje vključitve slovenistike na ostalih univerzah v znanstveno raziskovalno skupnost ni načelno rešeno.

Obstoj več slovenistik je že dolgo stvarnost. Resnica je tudi to, da je delo v ostalih središčih iz cele vrste vzrokov težje kakor doma. Predavanja so v drugem jeziku. Slovensko knjigo s prav malimi izjemami ne moreš nabaviti drugje kakor v knjigarnah v Sloveniji. Javne in fakultetne knjižnice po državi imajo malo gradiva za proučevanje slovenske književnosti. Dotok novih slovenskih knjig je počasen, tudi, če ima oddelek zanje denar. Na fakultetah z velikim številom študentov je največja težava obremenitev s seminarskim delom, konzultacijami in izpiti, ker daleč presega normalno. Slovenist je sam, medtem ko je za isto število študentov za domačo književnost po več učnih moči. Moral bi imeti občasne zveze s slovenskim kulturnim okoljem, uredništvu in založbami. Vsako potovanje v Ljubljano, pa stane deset tisoč.

Z velikim pompom so v Sloveniji proslavili osemdesetletnico rojstva Josipa Vidmarja, predsednika Akademije.

SPECTATOR

Od meseca do meseca

Tito v Litostroju

V tovarni Litostroju v Ljubljani so 5. septembra proslavili 25-letnico samoupravljanja v podjetju. Spomenik v obliki lopate turbine je odkril Franc Leskovšek, ki je kot minister v prvih povojnih letih odločil, naj zgrade tovarno ("Če jaz rečem, naj bo na Šmarni gori, jo bomo postavili na Šmarni gori."). Tito se je slovesno pripeljal pogledat z Brda, kjer je takrat stoloval. Pogovoril se je z družbenopolitičnim aktivom Litostroja in med drugim pripomnil, da inflacija v Jugoslaviji dosega stopnjo 30 % na leto. "Zdaj smo pri nas sprejeli zelo ostre ukrepe, da bi zmanjšali cene. Nekateri proizvajalci so tako že znižali cene svojih proizvodov, vendar tega na trgu še zmeraj ni čutiti v zadostni meri. Vzemimo za primer naše živinorejce. Živina je poceni, konkurenca je precej velika, toda cene mesa - čeprav od časa do časa kaj ukrenemo - so še naprej visoke. Potrebno bi bilo več discipliniranosti. Ne smemo dopustiti, da imajo proizvajalci izgubo, tisti pa, ki prodajajo, da bi visoko zaslužili na škodo proizvajalcev," je rekel Tito.

Trda roka

Na proslavi v Litostroju 5. septembra je imel glavni govor Vinko Hafner, sekretar komiteja mestne konference ZKS Ljubljana. Dejal je, da je za odpravljanje gospodarske nestabilnosti potrebno zavzeto prizadevanje vseh delavcev. Tam, kjer so največ storili za krepitev samoupravljanja, so najbolj uspešni pri uresničevanju stabilizacijskih ukrepov. "Potemtakem moramo odločno zavrniti tudi mnenje, da potrebujemo za vzpostavitev gospodarske stabilnosti ter družbene discipline in reda nekakšno trdo roko. Če nam je že potrebna trda roka, potem gotovo ne trda roka države oziroma političnih struktur, kot si jo zamišljajo nepopravni etatistični dogmatiki in tehnobirokrati. Pač pa nam zares koristi povsem drugačna trda roka, in sicer delavčeva." Potreben je "nenehen, organiziran družbenopolitični pritisk samoupravno organiziranih delavcev", ki "uveljavljajo pravico do razpolaganja s pogoji in rezultati svojega dela ter usmerjajo in nadzorujejo vse tokove družbene reprodukcije," je dejal Hafner.

Kardelj o neuvrščenosti

Edvard Kardelj, ki je član predsedstva SFR Jugoslavije in predsedstva CK ZKJ, je 11. septembra govoril udeležencem znanstvene konference "Sile in poti vojne in miru" v Zagrebu. Prebral je dolg, skrbno sestavljen in suhoparen referat o zgodovinskih koreninah neuvrščenosti. "Gibanje neuvrščenosti, ki je nastalo v času hladne vojne tudi kot antiteza blokovski delitvi sveta in blokovskemu uvrščanju - po čemer je tudi dobilo svoje ne povsem ustrezno ime - zelo pogosto razlagajo kot enostavno reakcijo na blokovsko delitev sveta," kar je le deloma. "Toda kot družbenozgodovinska tendenca sodobnega človeštva spada med tiste odločilne povzročitelje in

dejavnike, zaradi katerih je druga svetovna vojna pravzaprav imela osvobodilno, progresivno in demokratično naravo. Zato to gibanje pomeni mnogo več in ne samo politiko nasprotovanja blokovski delitvi sveta ali iskanja nekakšne ekvidistance med bloki."

Po Kardelju je neuvrščenost izrasla iz "svetovne antiimperialistične revolucije narodov" in ni "nobeno naključje, da se je ogromna večina narodov postavila po robu hladni vojni in pritiskom, da se v tej vojni uvrstijo v en ali drugi blok. Kajti dominacija blokovskih interesov v mednarodnih odnosih - ne glede na subjektivne argumente enega ali drugega bloka - neizogibno ustvarja pogoje tudi za dominacijo nad narodi in za nastajanje raznih hegemonističnih sistemov. Svetovna antiimperialistična revolucija narodov je predvsem iz teh razlogov dobila v času hladne vojne novo dimenzijo - dimenzijo neuvrščenosti. S tem, da se je postavila po robu blokovski delitvi sveta, je samo nadaljevala svoje napredno zgodovinsko poslanstvo boja za osvoboditev, neodvisnost in enakopravnost narodov."

V govoru, v katerem so nekatera zahodna občila videla oster napad na vzhodni blok, je Kardelj tudi dejal: "Gibanje neuvrščenih dežel ni samo oblika mednarodne politike in akcije, temveč tudi oblika družbenega, razrednega, ekonomskega, političnega in kulturnega preurejanja sodobnega sveta. Ni ga mogoče omejiti na nekakšno politično rezervo socializma ali mednarodnega delavskega gibanja, temveč je ena temeljnih sestavin družbene preobrazbe človeštva naše epohe, s tem pa tudi samega socializma. Še toliko prej, ker niti sodobni socialistični sistemi niso brez ostankov starega sistema, iz katerega so izšli, in notranjih konfliktov interesov, iz katerih izhajajo tudi tendence hegemonizma in egoističnega nacionalizma. Združimi besedami, gibanje neuvrščenosti je tudi dejavnik in izraz naprednih tokov znotraj sodobnega socialističnega sveta in v njegovi mednarodni politiki."

Tito v Zagrebu

Po tridesetih letih miru so se spomnili, da je bil Zagreb med vojno herojsko mesto. Na svečanosti v novi koncertni dvorani Vatroslav Lisinski v Zagrebu je Tito 16. septembra izročil mestu red narodnega heroja.

Naslednjega dne, 17. septembra je obiskal zagrebški velesejem. In tega dne je v Zagrebu eksplodirala bomba. Šele en teden pozneje, 24. septembra, so sporočili, da je prišlo do eksplozije pri poslopju Kreditne banke Zagreb v Paromlinski ulici. "Eksplozijo je sprožil improviziran mehanizem, v katerem so bili tudi nekateri deli tuje proizvodnje. Ranjenih ni bilo. Gmotna škoda je neznatna. Preiskava se nadaljuje."

in Sisku

Tito je 20. septembra obiskal Sisak in tamkajšno železarno, ki se je med nacionalistično gonjo pred štirimi leti odrezala mnogo bolje kot druge tovarne v Sisku, predvsem rafinerija, kjer so preštevali Srbe med delavci. Tito se je pogovarjal s političnim aktivom Siska, kar se pravi, da se zbere morda 100 ljudi in da krajevni odličniki z občinskim partijskim sekretarjem na čelu v pri-

pravljenih govorih povedo, kako dobro vodijo skupnost. Tito prikimuje, sem in tja kaj vpraša in nato pove nekaj modrih. V Sisku je dejal: "Pomembno je, da boste čuvali enotnost komunistov. Če bo ZK enotna, bo enoten tudi delavski razred. In potem se ni treba bati nobenega nacionalističnega ali kakšnega drugega delovanja. Mi smo na prepihu in z mnogih strani si na nas brusijo zobe. Zato moramo biti čimbolj enotni, tako da ne bo mogel nihče od zunaj prodrati in razbiti naših vrst. Jugoslavija je na takšnem zemljepisnem položaju, da mnogim rastejo skomine. Mnogi žele, da bi prišlo do kakšnih notranjih prepirov in razdorov, da bi se lahko mešali v notranje zadeve."

"Jugoslavija uživa v svetu zelo velik ugled," je nadaljeval Tito. "Vi gotovo spremljate našo zunanjo politiko in veste, da Jugoslavija igra in bo igrala med neuvrščenimi tudi v bodoče eno od vodilnih vlog. In zato nas tudi zelo cenijo. Toda z druge strani se malo tudi bojijo. Bojijo se nas zato, ker imajo vse večji vpliv v mednarodnih odnosih in ker vse več držav pripada neuvrščenosti." Neuvrščene države predstavljajo dve tretjini človeštva in imajo večino v Združenih narodih. "To pa ne ustreza imperializmu." Tito je tudi dejal, da morajo visoko razvite države "že enkrat razumeti, da v svetu ne bo miru in dobrih odnosov vse dokler se ne bodo vzpostavili pravični ekonomski odnosi." Gre za to, da "ne bodo ropali" proizvodov in surovin neuvrščenih držav kot doslej, "medtem ko so recimo visoko razvite države svojim proizvodom dvigale cene tako kot se jim je zahotelo. Tako tudi danes še vedno, kadarkoli jim je potrebno, večnacionalne družbe zbijajo cene surovinam." Zdaj so strahovito padle cene bakra in aluminija in proti temu se je treba boriti, je rekel Tito.

Minić v Kanadi

Podpredsednik vlade in zunanji minister Miloš Minić je bil na uradnem in prijateljskem obisku v Kanadi od 18. do 21. septembra. V zdravici na večerji, ki jo je priredil v Ottawi 18. septembra je kanadski zunanji minister Allan Maceeachen omenil kanadskega majorja Jonesa, ki se je leta 1943 s padalom spustil k partizanom v Jugoslaviji. Izrekel je "priznanje pomembni vlogi Jugoslavije v razvoju popuščanja napetosti" in dejal, da je Jugoslavija dokazala, da "bolj svobodna menjava med različnimi državami z različnimi družbenimi ureditvami ne ruši teh sistemov." Minister Maceeachen je dejal, da so v Kanadi zadovoljni, da si je toliko jugoslovanskih izseljencev izbralo njihovo državo za svojo drugo domovino. "Delež teh ljudi v kanadski družbi daje novo dimenzijo našemu nacionalnemu mozaiku. Žal majhna skupina ljudi izkorišča prednosti kanadske zakonodaje in sovražno deluje proti Jugoslaviji. Rad bi vam zagotovil, da vlada Kanade ne podpira in tudi ne odobrava ciljev takih skupin ter da ni zadovoljna s tem, da Kanado od časa do časa izkoriščajo za takšne sestanke. Še naprej bomo storili v okviru kanadskih zakonov, kar bomo mogli, da bi preprečili takšne sestanke in poskrbeli zato, da bi ljudje, o katerih reče beseda, spoznali, da gleda kanadska vlada na njihovo dejavnost z gnusom."

V odgovoru na zdravico je Miloš Minić pohvalil delež Kanade "pri iskanju rešitev za zelo zapletene

in žgoče probleme današnjega časa," omenil njeno vlogo na konferenci v Helsinkih in opozoril na razumevanje Kanade pri obravnavanju problemov razvoja. Pozdravil je besede kanadskega ministra o "majhni skupini jugoslovanskih emigrantov, ki so ostanki tistih sil, ki so bile v minuli vojni na strani našega skupnega sovražnika," in še posebno izjavo, da kanadska vlada ne podpira njihove dejavnosti.

Med obiskom v Kanadi se je Minić pogovarjal tudi z ministrom za industrijo in trgovino Gillespiejem. Ugotovila sta, da so možnosti za gospodarsko sodelovanje slabo izrabljene, saj vrednost trgovinske menjave ne presega \$60 milijonov.

Potočar v Sovjetski zvezi

Gen. polkovnik Stane Potočar, načelnik štaba Jugoslovanske ljudske armade, je bil na obisku v Sovjetski zvezi od 15. do 23. septembra. Kot je ob takih prilikah navada, so ga sprejeli sovjetski vojaški voditelji. O čem se je pogovarjal pa niso povedali.

Bijedić v Aziji

Predsednik vlade Džemal Bijedić je 29. septembra odpotoval v Azijo. Obiskal je Sri Lanko in DR Vietnam. Od 6. do 12. oktobra je bil na Kitajskem, potem dva dni v Singaporu in dva dni v Indiji. Vrnil se je 16. oktobra in je dejal, da je zelo zadovoljen s potovanjem.

Ribičič o Koroški

V Ljubljani je 13. septembra sprejel skupino avstrijskih novinarjev predsednik slovenske socialistične zveze Mitja Ribičič, nekdanji predsednik zvezne vlade, ki ga nekateri avstrijski časopisi smatrajo za predsednika slovenske vlade, kar nikoli ni bil. "Jugoslavija je zainteresirana za dobre odnose z vsemi državami, posebej še s sosednimi, torej tudi z Avstrijo," je rekel Ribičič. "Toda merilo odnosov med Avstrijo in Jugoslavijo je stanje manjšine." Na vprašanje avstrijskih novinarjev je odgovoril, da bo Avstrija "pač težko prepričala Evropo, da ravna demokratično, če ne more zagotoviti postavitve dvojezičnih napisov." Potem je dejal: "Ne protestiramo zoper ljudsko štetje, kar je pravica sleherne države, smo pa proti krnjenju pravic manjšine, zapisanih v mednarodnih pogodbah."

Ta stavek so avstrijski časopisi tolmačili kot vdajo. Jugoslavija naj bi se končno sprijaznila s štetjem "posebne vrste," ki ga avstrijska vlada ob pritisku opozicijskih strank pripravlja za ugotavljanje manjšine. Dunajski KURIER je pisal o "lastovki iz Ljubljane". Koroški Slovenci so čutili, da jih Ljubljana spet pušča na cedilu.

Ljubljansko DELO je 19. septembra zapisalo, da je Ribičič dodal tudi tole: "Državna pogodba nikjer ne govori o številu ali odstotku manjšine. Zato bi preštevanje kot pogoj za izpolnitev njenih pravic Avstriji samo škodovalo." Komentator DELA Jaka Štular je pristavil, da bo Avstriji samo škodovalo, "če bodo njena glasila izkoriščala razumen, k dobrim odnosom usmerjen pogovor za svoje posebne, strankarske in celo volivne namene."

Celotnega Ribičičevega pogovora z avstrijskimi

novinarji jugoslovanski časopisi niso objavili. Avstrijski časopisi so prezrli zapoznel dodatek v DELU.

Mariborska univerza

V mariborski unionski dvorani so 18. septembra slovesno razglasili novo univerzo v Mariboru. Slovesno listino o združitvi v univerzo Maribor so podpisali dekan visoke ekonomske-komercialne šole, visoke tehniške šole, višje pravne šole, pedagoške akademije, visokošolske knjižnice in šole za organizacijo dela v Kranju.

Pridelek pšenice

Letos so pridelali v Jugoslaviji 4,415,000 ton pšenice, kar je 33 % manj kot lani. Povprečni pridelek je bil 27,3 q na hektar oziroma na 6,8 q na hektar manjši kot lani, zasejanih pa je bilo 1,615,000 hektarjev oziroma 227,000 ha manj kot prejšnje leto. Od tega je družbeni sektor pridelal 1,742,000 ton na 434,000 ha, kar se pravi 40,1 q na hektar. V primeri s prejšnjim letom je bil pridelek na hektar za 8,7 q nižji.

Proizvodnja usiha

Tudi v avgustu se je nadaljevalo usihanje slovenske industrijske proizvodnje. Po uradnih statističnih podatkih, ki so jih objavili sredi septembra, je bila industrijska proizvodnja avgusta letos le za 0,9 % večja kot avgusta lani. Osem mesečna slovenska industrijska proizvodnja je bila tako le še za 5,9 % višja kot v prvih osmih mesecih lani. Ta rast je za 1,1 % manjša kot jo je predvidevala letošnja resolucija o gospodarskem razvoju Slovenije, ki je računala z letnim povečanjem za 7 %.

Avgusta letos so izdelali v industriji Bosne in Hercegovine za 10 % več, na Kosovu za 6 % več, v Črni gori za 2 % več, v ožji Srbiji za 2 % več, na Hrvaškem za 1 % več, v Vojvodini za 1 % manj in v Makedoniji za 3 % manj kot avgusta lani.

ORIGINALNO - PO KARDELJU

Kardelj je umrl in je prišel pred nebeška vrata. Sv. Peter je pogledal skozi lino, skomignil z rameni in dejal: "Na žalost prav zdaj nimamo prostora, ker preurejamo apartmane. Kaj pa če se začasno nastaniš tam spodaj, dokler apartmani ne bodo gotovi?" Kardelj se je razumevajoče nasmehnil, saj ve, da gradnja stanovanj zaostaja celo pod socializmom, kaj ne bi v nebesih. Odpravi se torej na začasno bivališče v pekel. Čez nekaj časa so v nebesih dogradili apartmane in sv. Petru se je čudno zdelo, da se Kardelj nič ne oglasi. Telefonira Luciferju in ga vpraša, kaj je s Kardeljem, ker da ga čaka stanovanje. "Kardelj?" pravi Lucifer. "Prav dobro se ima. Pri nas je uvel sel samoupravljanje in zdaj imamo šele pravi pekel."

PROSIMO, POPRAVITE:

V številki za september v članku o Slovenski kulturni akciji, str. 3, stolpec 1, vrsta 14: "ko so cerkveni oblastniki, v tiski, priporočali večjo odprtost, ko je ena redovnih provinc..."

V članku o clevelandskem škandalu, str. 9, stolpec 2, vrsta 37: "da je bila ločitev duhov splošno priznana kot nespremenljivo dejstvo", in str. 10, stolpec 2, vrsta 8: "Šetinc z omlednimi govori".

PISMA UREDNIKU

UREDNIKU KLICA TRIGLAVA

Ni mi čisto jasno, po kakšnem kriteriju ste objavili septembra meseca čustveni izliv dopisnika iz Združenih držav o "protikomunističnem škandalu v Clevelandu". Tam vprašuje: "Kako gleda na tako intrigantistični veleslavni, prečastiti 'Narodni odbor'... kakšno opravičilo imajo za tako ravnanje svojih... kolegov, ki iz... sovražstva odrekaajo pravico do zborovanja... ljudem, ki so zagrešili samo to, da se nočejo udinjati nobeni politični stranki, najmanj pa emigrantski, ki nima prav nobenega smisla več pod milim nebom." Kako spravite to v sklad s poročilom o Slovenski kulturni akciji, kjer kljub kritiki delovanja, oziroma premajhnega iniciativnega delovanja, pisca vendar izražata željo, da bi se to ojačalo. Osebo sem prepričan, da je močno vodstvo strank in s tem močan Narodni odbor v veliki meri naša rešitev.

Narodni odbor je šibak. In stranke, ki ga sestavljajo, prav tako. Toda do močnejšega gradu ne bomo prišli, če bomo negirali nujnost eksistence posameznih kamnov, ki naj gradijo grad. Kdo ne vidi vseh šibkosti, naravnost tragičnih posledic šibkosti Narodnega odbora, toda kdo še bolj ne ve, da bo brez Narodnega odbora vsa stvar še hitreje zgrmela na tla? Eno je, če hoče biti gornje mnenje iz severne Amerike kritika Narodnega odbora; drugo pa je, če je to vabilo k "neeksistenci." To, drugo, bi bilo zmotno. Primeri bi lahko navajali, kako povsod primanjkuje vodstva. Politično zelo naiven je tisti, ki misli, da ne potrebujemo sploh nobenega vodstva.

Ko že pišem o tem, se to: zdi se mi, da je politična perspektiva v vsem zamejstvu in zdomstvu zmotna. MOST v Trstu je nastal, da bi vezal one preko in te tukaj; goriški GLAS hoče povezovati one doma pa emigracijo; "Draga" naj bi združevala. Toda vsi ti nimajo svojega lastnega stališča; so zgolj mostovi. Ali ni naša naloga, da ustvarimo ljudi, ki bodo nazadnje delali kaj novega, originalnega, ustvarjalnega? Nazadnje bomo imeli samo "povezave," dela pa nobenega. Politični listi ali formacije niso knjižne založbe, katerih naloga je "spraviti na svetlo," kar je nekdo drugi ustvaril... Narodni odbor je toliko močan, kolikor so močne stranke. In stranke so toliko močne, kolikor so močni njeni člani. Oni sami. Tu je treba začeti! K.M.

ZLATO ODLIČJE

Pred meseci ste mimogrede v uvodniku omenili, da se nekateri narodni vodniki na Primorskem niso dali kupiti za neko "zlato odličje." Ker dvomim, da je vašim naročnikom jasno, za kaj je šlo, sami pa morda niste smatrali vredno o tem obširno poročati ali pa niste imeli prostora, bi pojasnil: Na prvem deželnem kongresu Slovenske skupnosti 24. maja v Devinu je novi odbor podelil zlata odličja 32 Slovincem, ki so si v času od prve svetovne vojne do danes pridobili zasluge za slovensko stvar. Po kakšnem merilu so bila ta odličja podeljena,

ni mogoče ugotoviti, kajti dana niso bila samo pristašem Slovenske skupnosti, dana pa tudi niso bila tistim Sloven-
cem, ki politično nasprotujejo Slovenski skupnosti, pa če-
prav je morda težko reči, da niso zaslužni Slovenci. Ta-
ka podeljevanja so vedno kočljiva zadeva in kdorkoli se
tega loti, je lahko gotov, da bo deležen kritike.

Odlikovanje sta odklonila dr. Avgust Sfiligoj in
Karel Černic. Prvi je poznan iz vaših člankov, drugi pa
je upokojeni tovarniški delavec, nekdanji občinski sveto-
valec v Sovodnjah in še vedno zvest pristaš ideje Slovenske
demokratske zveze in član njenega nekdanjega vodstva.
Po vsem kar se je zgodilo v Gorici zadnje leto, bi rekel,
da odklonitve ni težko razumeti. Kaže pa po drugi strani,
da so tisti, ki so jima odličje namenili, precej predrzni.

P.K.

PISMO IZ DOMOVINE

Mi smo bili za Jugoslavijo že tedaj, ko so prav ti,
današnji heroji minirali "gnilo" Jugoslavijo. Da so danes
na oblasti, se imajo zahvaliti edinole Nemcem, Saj če
ne bi bilo vojne, ne bi nikdar prišli na oblast. Ni to noben
patriotizem, če si za Jugoslavijo, če je tvoja stranka pri
koritu. Mi smo za Jugoslavijo tudi danes, čeprav nismo
partijci. Imamo pa svoje poglede o politiki.

Vedno sem bil velik Jugoslovan, preje unitarist
kot separatist. Pa vendar danes vidim, da je nujno poteg-
niti črto med brati, se lepo pogovoriti in napraviti konec
srbske dominacije, saj jih futra cela država. Da so danes
Hrvati šovinisti in separatisti, temu so v veliki meri krivi
baš Srbi, ki so največji separatisti, saj za svoje koristi
molzejo celo državo. Pa kljub temu so mi po srcu bratje,
kljub temu jih imam rad. Samo pošteni naj bodo in naj

ne žive na račun drugih.

Prav je da so na svetu tudi komunisti, toda ti naj
bodo dosledni in idejno pošteni: danes plujejo na diktaturo
nazaj, pa se ne vprašajo, kaj je sedaj. Tu se razburjajo
nad enopartijskim sistemom v Čileju in prirejajo protest-
ne sestanke proti diktaturi v Čileju. Ali ne vedo, da se
bo vsakdo vprašal: kaj pa pri nas? Ali so pozabili na vse
likvidacije po letu 1945? Saj jim tega ne bi danes nihče
več očital, pa sami sprožijo take misli! Saj vpijemo po
celem svetu: živela revolucija! - pa naj požro zdaj re-
volucijo v Čileju. Nikjer še ni bila izpeljana na svetu
kakšna revolucija v rokavicah. Pribijem: tudi jaz obso-
jam diktaturo v Čileju in obsojam vsako diktaturo in
sem tudi proti diktaturi ki bi jo eventualno vodila moja
stranka, Bodimo ljudje! Dosledni! In pošteni!

Ljudi boli ta nedoslednost. Na vsa usta vpijemo o
svobodi prepričanja in se sklicujemo na Ustavno listino
o človečanskih pravicah, po katerih ima vsakdo pravico
do svobode vere in prepričanja, kar lahko javno izpove-
duje kjerkoli in kadarkoli. Če se danes udeležuješ na pri-
mer nedeljskih maš, si že opelel; nimaš izgledov na napre-
dovanje v službi, Če bi učitelj ali profesor hodil v cer-
kev, je takoj suspendiran. Je mar to demokracija in v
skladu z ustavno listino o človečanskih pravicah? Danes
naši vidijo samo zločine nemških okupatorjev, vsi pa mol-
če nad zločini Sovjetov (njihove likvidacije v 1. 1919 -
1959 znašajo 66 milijonov - odštete so tu vojne izgube in
redna umrljivost !!!)

Skušal bom preko prijatelja oddati to pismo v ino-
zemstvu. Saj veste, zakaj. Kaj veš, kje vse šnofajo pri nas.
Čeprav sem pošten, pa znajo vseeno napraviti vprašanje
nad mojim pisanjem.

B.M.

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo in uprava: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel. 01-363 5097

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga SLOVENSKA PRAVDA,
združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od
izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Avstralija	5.00 (8.00)	Kanada	6.00 (9.50)
Avstrija	80.—	Nemčija	16.—
Francija	25.—	U. S. A.	6.00 (9.50)
Italija	3000.—	Velika Britanija	2.20

Ostale evropske države: 2 funta (sterling) v odgovarjajoči valuti

Južna Amerika: 2 funta (sterling) — letalsko: 3 funti — odn. temu odgovarjajoča valuta

Naročnino v Severni Ameriki je treba poslati na naslov:

Mr Tine Kremžar, 11047 — 110 St. Edmonton, Alta., Canada

Naročnina v evropskih državah je plačljiva z mednarodno pošto nakaznico po navodilu uprave,
v ostalih državah po navodilu uprave.

KLIC TRIGLAVA PRODAJAJO

v Trstu: Chiosco Tranvie Opicina na Trgu Oberdan

v Gorici: Katoliška knjigarna, Piazza Vittoria 20.